

Ülke Raporları

BANGLADEŞ'TE İSLAMİ BANKACILIK VE FİNANS ALANINA GENEL BİR BAKIŞ

M. Kabir Hassan
Md. Kabir Ahmed
Iftekhar Ahmed Robin

BANGLADEŞ'TE İSLAMİ BANKACILIK VE FİNANS ALANINA GENEL BİR BAKIŞ

M. Kabir Hassan, Md. Kabir Ahmed & Iftekhar Ahmed Robin

ÖZET

Bangladeş, dördüncü en büyük Müslüman ülke olma özelliğine sahip ve Güney Asya'da bulunan bir ülkedir. Bu ülke, aynı akran grubu içerisinde bulunduğu çevredeki ülkeler ile karşılaştırıldığında, takdire şayan bir ekonomik ve toplumsal başarı elde etmiştir. İslami bankacılık varlıkları açısından küresel düzeyde sahip olduğu pay nispeten düşük görünmekle birlikte, bölgesel düzeydeki payı cesaret verici bir görüntü sunmaktadır. Ülke içerisindeki gelişmelere bakıldığında, 1983 yılında ortaya çıkmış olan Şeriat temelli bankacılık ve finans sektörü, Bangladeş ekonomisinin finansal görünümü içerisinde kayda değer bir yere sahiptir. 1134 şubesi ile tam teşekküllü 8 İslami banka, ana akım bankaların altında faaliyet gösteren 44 İslami bankacılık şubesi ve gişesi, 11 İslami sigorta şirketi ve 2 İslami banka dışı finansal kurum (BDFK), Bangladeş'teki İslami bankacılık ve finans sektörünün kurumsal yapısını büyük oranda teşkil etmektedir. Bankacılık sektörü varlıklarının beşte biri, İslami bankaların mülkiyeti altındadır. Ülkeye giren, dış kaynaklı para transferlerinin önemli bir kısmı, bu bankaların sahip olduğu muazzam ağ sayesinde ülke genelindeki alıcılara yönlendirilmektedir. İslami sigorta şirketlerinin pazar payı dikkat çekici bir düzeye ulaşmış olmakla birlikte, İslami BDFK'lerin pazar payı marjinal düzeyde kalmıştır. İslami bankaların paylarının ve bu bankalar tarafından çıkarılan Şeriat temelli vadesiz tahvillerin toplam piyasa değeri, ülkenin sermaye piyasasında kayda değer bir rol oynamaktadır. İslami para piyasası, büyük oranda para piyasası araçlarının sınırlı sayıda olmasından dolayı, hala sık bir durumdadır. Ancak, risk ağırlıklı varlıkların yoğunluk oranının düşük olması ve bunun yanı sıra sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranının, kaldıraç oranının, likidite yeterlilik oranının ve net istikrarlı fonlama oranının, Basel III çerçevesi dâhilinde düzenleyici standartların üstünde bir başarı yakalamış olması, İslami bankaların herhangi bir büyük sarsıntıya karşı koyabilmesini sağlayacak üstün bir dayanıklılığa sahip olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, İslami bankaların ana akım bankalara kıyasla daha yüksek bir aktif kârlılık oranına (AKO) ve öz sermaye kârlılık oranına, aynı zamanda daha düşük bir donuk yatırım oranına sahip olması açısından daha iyi bir performans göstermesi, finansal sistemde istikrarın sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, likidite ve piyasa risklerine karşı daha dayanıklı iken, farklı varsayımsal stres senaryoları altında yatırım sarsıntıları karşısında bir derece daha kırılgan görünmektedirler. BDFK'lar, İslami sigorta şirketleri ve sermaye piyasası için etkili Şeriat temelli düzenlemeler yapılarak mevzuata ilişkin boşlukların kapatılması, İslami finansal yönelik kamusal algıya daha fazla disiplin ve netlik kazandırabilir. Bu aynı zamanda, İslami finans piyasasının farklı kısımları arasındaki finansal işlemleri hızlandırarak İslami finans piyasasının gelişimine de katkıda bulunacaktır. Bu tür bir gelişim, daha fazla istihdam oluşturulması ve GSYİH artışının desteklenmesi için gerekli olan daha verimli ve rekabetçi bir sağlıklı bankacılık ortamının oluşturulmasına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bangladeş, İslam iktisadı, İslam finansı, İslami bankacılık, Bankacılık

Kaynak: Hassan, M. K., Ahmed, M. K. ve Robin, I. A. (2019). *Bangladeş'te İslami Bankacılık ve Finans Alanına Genel Bir Bakış* (Rapor No. 11). İstanbul: İslam İktisadi Araştırma Merkezi (İKAM).

ikam

İSLAM İKTİSADI ARAŞTIRMA MERKEZİ

Halk cad. Türbe Kapısı sok. No:13 Üsküdar İstanbul

ikam.org.tr @bilgi@ikam.org.tr ikamorgtr ikamorgtr

© Tüm hakları saklıdır. İslam İktisadi Araştırma Merkezi'nin yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazarlara aittir ve İslam İktisadi Araştırma Merkezi'ni bağlamaz.

İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği tarafından 2016 yılında kurulan İslam İktisadi Araştırma Merkezi (İKAM), aslen yeni bir iktisadi anlayışın ve uygulama zemininin oluşumuna katkı yapmayı amaçlamaktadır. İslam iktisadını teorik ve uygulamalı olarak ele alan eğitim, araştırma, yayın ve etkinlikler gerçekleştiren İKAM bu faaliyetlerinin çıktılarıyla araştırmacıları, iş dünyasını ve politika yapıcıları bilgi birikimi açısından beslemeyi hedeflemektedir. Böylece İslam iktisadi alanının toplumda ve kamuda tanınmasını ve kabul edilmesi için çeşitli düzeylerde çalışmalar ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda, İKAM Raporları alanda yapılan araştırmaların neticelerinin kamuoyu ile paylaşılması amacıyla başlatılmış bir yayın dizisidir.

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. M. Kabir Hassan, New Orleans Üniversitesi, İktisat ve Finans Bölümü'nde Finans Profesörü olarak görev yapmaktadır. Profesör Hassan, İşlami Bankacılık ve Finans alanında verilen 2016 İşlam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank, IDB) ödölüne layık görölmüştür. Hakemli akademik dergilerde yayınlanmış olan 255'ten fazla makalesi bulunmaktadır. Bu yayın sicili, kendisini önde gelen 26 finans dergisinde yayın yapmış olan tüm yazarlar arasında %5,6'lık bir dilime yerleştirmektedir. Profesör Hassan, 2019 Louisiana Üniversitesi Sistemi Seçkin Eğitimci Ödölü ve 2019 Yaşam Boyu Araştırma Başarı Ödölü'ne layık görölmüştür. Ayrıca, 2018 UNO Mick Mueller Uluslararası Liderlik Madalyonu Ödölü'ne de sahiptir. Profesör Hassan, International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management (Uluslararası İşlami ve Orta Doğu Finans ve Yönetim Dergisi) Genel Yayın Müdürü ve International Journal of Emerging Markets (Uluslararası Gelişen Piyasalar Dergisi) ile Review of International Business and Finance (Uluslararası İşletme ve Finans İncelemeleri) Yardımcı Editörüdür.

Dr. M. Kabir Ahmed, şu anda Bangladeş Merkez Bankası, Bangladeş Bankası (BB) Finansal İştikrar Birimi'nde Genel Müdür olarak çalışmaktadır. Merkez Bankacılığında politika geliştirme, düzenleme ve denetleme de dahil olmak üzere pek çok önemli alanda çeşitli sıfatlarla 25 yıllık uzun bir tecrübe geçmişine sahiptir. İşlami Finansal Hizmetler Kurulu'nun (Islamic Financial Services Board, IFSB) bir çalışma grubu üyesi olarak İşlami Finans Yönetmeliği için Temel İlkeleri geliştirmiştir. Dr. Kabir; bankacılık, varlık fiyatlandırma, para politikaları, Basel II, hane halkı finansmanı ve kırsal finansman, mikrofinans düzenlemesi, İşlami finans, uluslararası ticaret ve bölgesel bütünleşme üzerine yazılmış ölle raporları, ön raporlar, kitap bölümleri ve politika notları da dahil olmak üzere kayda değer sayıda araştırma raporu ve makale yayınlamıştır. Kendisi an itibariyle, makro ihtiyati politika çerçevesi tasarımıında anahtar bir rol oynamaktadır.

Dr. Iftekhar Ahmed Robin, Bangladeş Merkez Bankası, Bangladeş Bankası (BB) Finansal İştikrar Birimi'nde Müdür Yardımcısı'dır. Aynı zamanda Bangladeş BRAC Üniversitesi, İktisat ve Sosyal Bilimler Bölümü'nde yardımcı öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 14 yıllık araştırma ve eğitim kariyerine sahip olmakla birlikte, Dr. Robin daha önce Avustralya Curtin Üniversitesi İşletme Okulu'nda da eğitim vermiştir. Araştırmaları, hem İşlami bankacılık hem de ana akım bankacılıkta bankacılık düzenlemeleri ve yeniliklerine, makro ihtiyati politikalara, finansal sistemin sistemik risklerine ve istikrarına odaklanmaktadır. Dr. Robin, Applied Economics (Uygulamalı İktisat), Economic Analysis and Policy (İktisadi Analiz ve Politika) ve South Asian Economic Journal (Güney Asya İktisat Dergisi) de dahil olmak üzere hakemli akademik dergilerde çeşitli bilimsel makaleler yayınlamıştır. Aynı zamanda, Bangladeş Bankası'nın önde gelen bir yayını olan Financial Stability Report (Finansal İştikrar Raporu) için yardımcı editörlük yapmaktadır.

Bangladeş'e Genel Bir Bakış

Bangladeş; Endonezya, Pakistan ve Hindistan'dan sonra dünyadaki en büyük dördüncü Müslüman ülkedir ve nüfusunun yüzde 90'lık bir kesimi Müslümandır. 164,7 milyonluk bir nüfusa sahip olan ülke, kendisini aynı zamanda dünyadaki en büyük dördüncü ülke konumuna yükseltmiştir. Güney Asya'da bulunmakla birlikte 147.570 kilometre karelik nispeten küçük bir yüz ölçümüne sahiptir. Ülke, on yıldan uzun bir zaman dilimi boyunca yüzde 6'nın üzerinde bir GSYİH büyümesi gerçekleştirmiş ve bu oran 2018 Mali Yılında¹ (MY) yüzde 7,9'a ulaşmıştır. Aynı akran grubu içerisinde bulunduğu çevredeki ülkeler ile karşılaştırıldığında toplumsal gelişmelerde takdire şayan bir başarı sergilemiştir. Yoksulluk oranı 1991 yılındaki yüzde 44,2'lik değerinden 2017 yılında yüzde 14,8'e düşerken, doğumda beklenen yaşam süresi aynı dönem boyunca 72 yıla çıkmıştır (BBS, 2018). Ülke, aynı zamanda 2015 yılında alt-orta gelir grubuna geçmeyi başarmıştır ve 2021 yılına gelindiğinde orta gelir grubuna geçmesi hedeflenmektedir. Tarım, sanayi ve hizmetler, ülke ekonomisinin ana işkollarını teşkil etmektedir. Hazır giyim, deri, çay ve karides temel ihraç mallarını oluştururken, ara mallar ve sermaye donanımı temel ithal mallarını teşkil etmektedir. Kayda değer sayıda vasıfsız ve yarı vasıflı işçi yurtdışında, özellikle de Orta Doğu, Singapur ve Malezya'da istihdam edilmiş durumdadır. Dışarıda çalışanların kazandıkları maaşları ülke içine transfer etmeleri ile ülkeye giren miktar, ülkenin dış dengesinin korunmasına ciddi düzeyde katkı sağlamaktadır.

Bangladeş'te İslami Bankacılık ve Finansın Görünümü

Bangladeş'in finansal manzarası, temel olarak bankacılık sektörü tarafından şekillendirilmektedir, çünkü sermaye piyasası hala basit bir görünüme sahiptir. Her ne kadar bankacılık sektörünün kısa vadeli sermayeyi finanse etmesi gerektiği düşünülse de, tarihsel olarak uzun vadeli sermaye temin ederek iktisadi kalkınmada kritik bir rol oynayagelmıştır. Nüfusun çoğunluğunun Müslüman olduğu bir ülke olarak, Bangladeş'te bağımsızlığını kazandığı 1971 yılından beri, hane halklarından ve iktisadi aktörlerden oluşan bir kesim tarafından İslami finansa yönelik ciddi bir talep olagelmıştır. Bu zemin üzerinde, Bangladeş Hükümeti (BH), 1980li yılların başlarında, İslami finans ve bankacılığın ülkeye sokulmasına yönelik ihtiyacı fark ve kabul etmiş, 1983 yılında ülkenin İslami Şeriat temelli bankasını kurmuştur. Hükümet aynı zamanda 1982 yılında bir 'Zekat Fonu' kurmuş ve '1982 Zekat Fonu Kararnamesi'ni yürürlüğe koymuştur. Daha öncesinde, hükümet 1975 yılında İslam Vakfı'nı, İslami alan yazın ve iktisatta bir araştırma ve eğitim merkezi olarak kurmuştur. Son kırk yıl boyunca İslam Şeriatı; para piyasası, sigortacılık ve sermaye piyasası gibi çeşitli alanlarda uygulamaya koyulmuştur. Hükümet, İslami bankaların sorunsuz bir likidite yönetimine sahip olabilmesi için para piyasasını kaldırmak amacıyla, 'Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili' adı altında İslami tahviller çıkarmıştır. 6 aylık Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili'nin işletimine 2004 yılında başlanmıştır. Daha sonra 2015 yılında yeni bir ürün, 3 aylık Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili piyasaya sürülmüştür. Ülkenin para politikasından sorumlu olan kurum olarak Bangladeş Bankası, ev içi, mikro ve küçük ölçekli ve orta ölçekli girişimlerin finansmanı için 2014 yılında İslami, Şeriat temelli bir yöntemle özel bir yeniden finansman fonu yaratarak İslami finansı teşvik etmek için "Yeniden Finansman Planları" temelinde politikalar oluşturmuştur. Merkez bankası, İslami finansın sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi için aynı zamanda Bankacılık Şirketleri Sözleşmesi, Finansal Kurumlar Sözleşmesi ve Sigortacılık Sözleşmesi'nde ilgili ifadelerle de yer vermiştir. Bangladeş Bankası,

1 2018 Mali Yılı (MY) = Temmuz 2017 – Haziran 2018

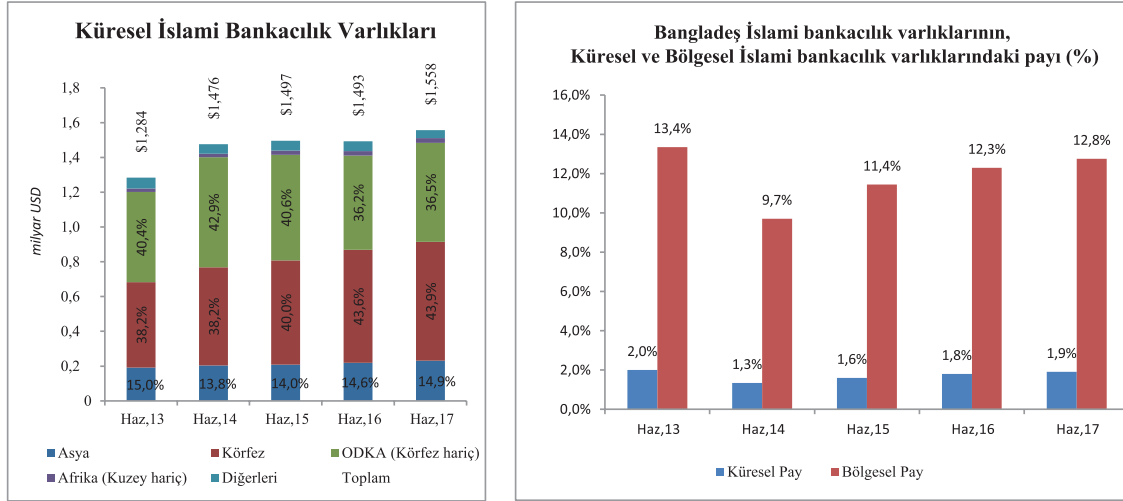
Bangladeş'teki İşlami bankacılık işlemleri ile ilgili olarak 1991 Bankacılık şirketleri Sözleşmesi'nin (Bank Company Act, 2003 yılında tekrar düzenlenmiştir) 45. Bölümünü ifa etmek amacıyla 'İşlami Bankacılık Esasları' isimli bir çalışma yayınlamıştır.

2014 yılında, ülkenin sermaye piyasaları olan Dakka Menkul Kıymetler Borsası (DSE) ve Chittagong Menkul Kıymetler Borsası'nın (CSE) her ikisi de, şeriat temelli ürünlere yatırım yapmayı tercih eden kurumların ve/veya yatırımcıların yaptıkları yatırımları arttırmak için İşlami bir şeriat temelli indeks yayınlamaya başlamıştır. Dakka Menkul Kıymetler Borsası şeriat İndeksi (DSESI) ve Chittagong Menkul Kıymetler Borsası şeriat İndeksi (CSESI), ilgili menkul kıymetler borsasında listelenen şeriatla uyumlu hisselerin piyasa paylarını kapsamlı bir şekilde sunmaktadır.

Ortaya çıktığı ilk andan itibaren, ülkenin şeriat temelli bankası, Bangladeş İşlami Bankası Ltd., ikiz kardeşler olan toplumsal ve iktisadi hedeflerine odaklanmaktadır. Her ne kadar asli hedefi risk paylaşımına dayanan bir yaklaşımla toplumda finansal ve ekonomik adaletin tesis edilmesini sağlamak olsa da, aynı zamanda uzun vadede bir kurum olarak varlığını sürdürebilmek için ticari hedeflerinin de peşinden gitmektedir. An itibarıyla, 8 banka, 2 BDFK ve 11 sigorta şirketi (hem hayat hem hayat dışı sigortacılık), İşlami şeriat ilkeleri altında faaliyet gösterirken, 50 banka (yabancı bankalar dahil), 32 BDFK ve 67 sigorta şirketi, geleneksel yaklaşım altında finansal hizmetler sunmaktadır. Ayrıca, bazı ana akım bankalar da İşlami bankacılık şubeleri ve gişeleri aracılığı ile İşlami bankacılık hizmetleri sunmaktadır.

İşlami Bankaların Pazar Payı

Uluslararası bir açıdan bakıldığında, küresel İşlami bankacılık varlıkları 2017 Haziran ayının sonunda 1.558,0 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır ve tek bir yılda yüzde 4,4'lük bir büyüme elde etmiştir. Bu endüstri, kilit İşlami bankacılık piyasalarında ulusal paraların yaşadığı dış değer kaybından ötürü düşük düzeyde bir negatif büyümeyle karşı karşıya kalmıştır. Ancak, 2017 yılında gelişmekte olan piyasaların para birimlerinin değer kaybını kademeli olarak geriye sarmaları, güncel raporlama döneminde ABD doları cinsinden daha iyi varlık değerlerinin elde edilmesine katkıda bulunmuştur. Aşağıdaki grafikte (şekil 1) görüldüğü üzere, 2017 Haziran itibarı ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika (ODKA) ülkeleri (Körfez ülkeleri hariç) ve Körfez ülkeleri birlikte İşlami bankacılık varlıklarının yüzde 80,4'üne sahipken, Asya ülkeleri yüzde 14,9'unu bulundurmaktadır (IFSB, 2018). Örnek süre boyunca neredeyse tüm bölgeler pozitif bir büyüme göstermiştir.

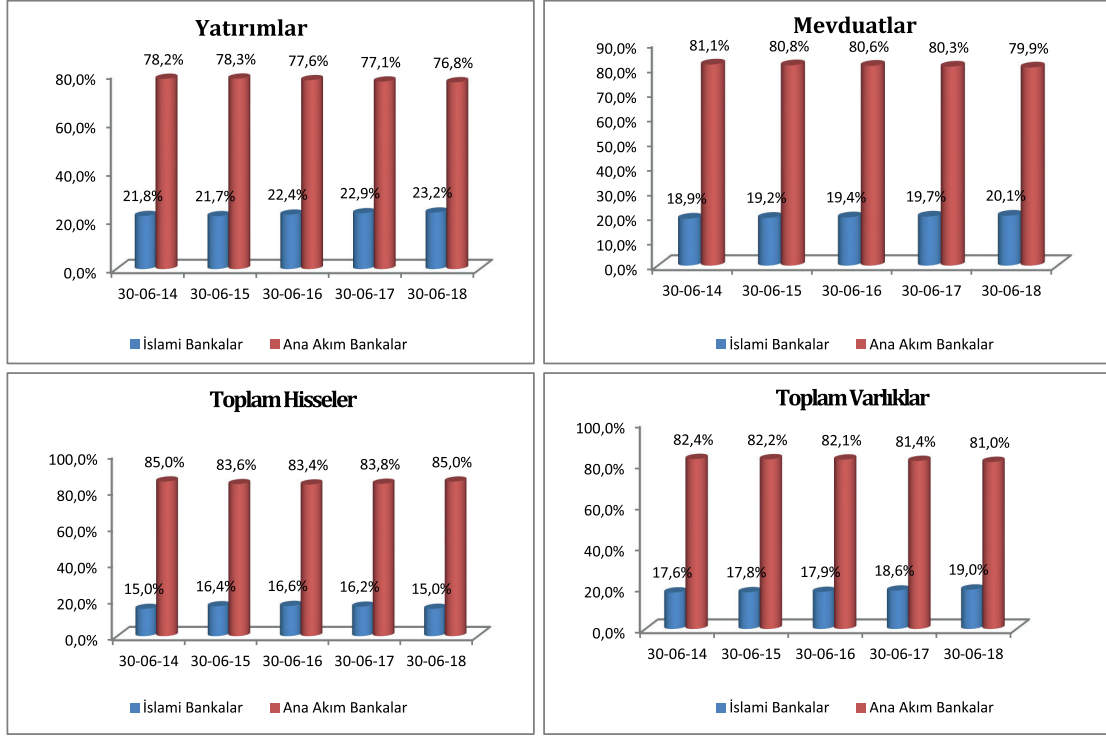

Şekil 1: Bangladeş'teki İslami bankacılık varlıklarının payı, 2013-2017. Kaynak: IFSB.

Bangladeş'in İslami bankacılık varlıklarının küresel İslami bankacılık varlıkları ve bölgesel bankacılık varlıkları içindeki payı, giderek artmıştır. Haziran 2016'ya gelindiğinde, küresel İslami bankacılık varlıklarına yaptığı katkı yüzde 1,8 ve bölgesel İslami bankacılık varlıklarına yaptığı katkı yüzde 12,3 oranına ulaşmıştır. Haziran 2017'inin sorunu gelindiğinde ise, bu oranlar sırası ile yüzde 1,9 ve yüzde 12,8'u ulaşmıştır (Şekil 1).

Yurt içinde ise, 2018 Haziran'ının sonunda İslami bankalar Bangladeş'teki bankacılık varlıklarının tamamının yüzde 19'luk bir kısmını ele geçirmişken, ana akım bankalar yüzde 81'lik bir kısmına sahiptir. Benzer bir şekilde, aynı dönem içerisinde İslami bankaların toplam yatırımlar, mevduatlar ve öz kaynaklar içindeki payı sırası ile yüzde 23,2, yüzde 20,2 ve yüzde 15 iken, ana akım bankaların payı sırası ile yüzde 76,8, yüzde 79,9 ve yüzde 85 olmuştur (Şekil 2) (Bangladesh Bank, 2018a). Zaman faktörü göz önüne alındığında, Bangladeş'teki İslami bankaların, bankacılık sektöründeki pazar paylarının giderek artma eğiliminde olmasına da yansıdığı üzere, pazar payını arttırmaya devam ettikleri görülebilir. Şekil 2, tam teşekküllü sekiz İslami bankanın piyasa payının, MY 2014-2018 süreci boyunca toplam yatırım, mevduat, hisse ve varlıklar açısından arttığını göstermektedir.

Bangladeş'te İslamî Bankacılık ve Finans Alanına Genel Bir Bakış

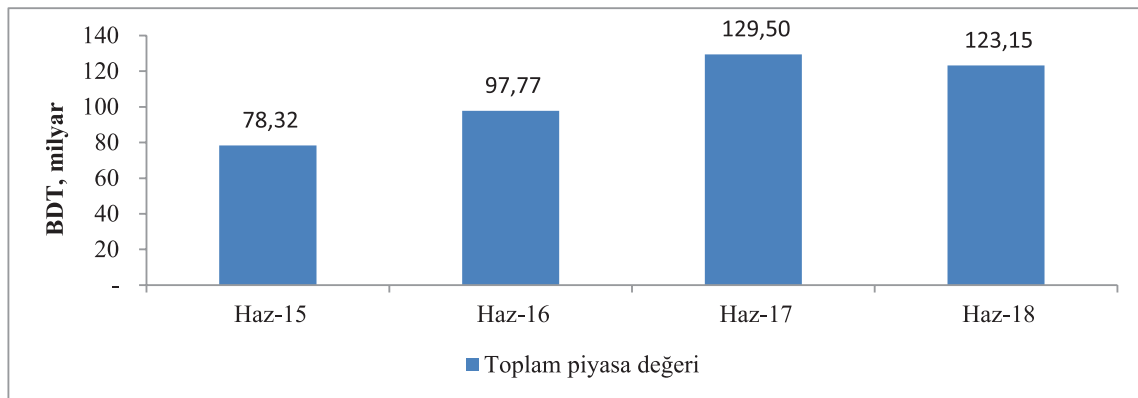

Şekil 2. MY 2014-2018 dönemi boyunca Bangladeş'te İslami bankacılığın Pazar payı ve büyümesi.

Kaynak: Bangladeş Bankası.

İslami Bankaların Paylarının Toplam Piyasa Değeri

Bugün, 7 İslami banka (toplam 8 İslami banka arasından), Bangladeş'in birincil borsası olan Dakka Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenmektedir. İslami bankaların paylarının toplam piyasa değeri yıllar geçtikçe artmıştır; ancak, bu büyüme Haziran 2018'in sonunda kısmen düşmüştür.

Şekil 3. İslami bankaların toplam piyasa değeri, 2015-2018.

Kaynak: Dakka Menkul Kıymetler Borsası (DSE)

Şekil 3, İslami bankaların 2015 Haziran'ında 78,3 milyar BDT olan toplam piyasa değerinin 2016 yılında 97,8 milyar BDT'ye ve 2017 yılında 129,5 milyar BDT'ye çıktığını göstermektedir

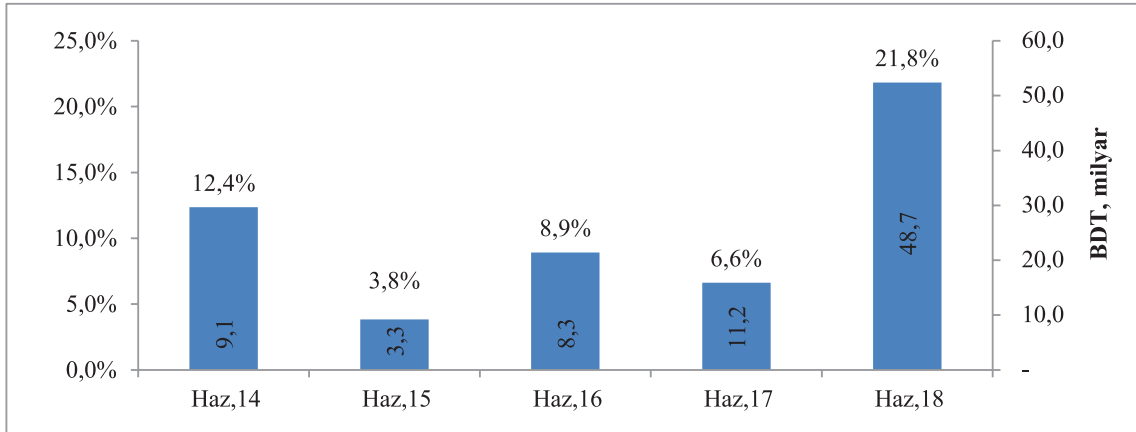
ve bu değerler, 2016 ve 2017 yılları için sırası ile yıllık yüzde 25'lik ve yüzde 32'lik büyümeleri yansıtmaktadır. [Bangladeş Bankası, 2018b] Ancak, 2018 Haziran'ında, yıllık büyüme yüzde 5'e düşmüş ve dolayısıyla toplam piyasa değeri 123,2 milyar BDT çizgisinde kalmıştır. Bu azalmanın nedenlerinden biri, ülkenin her iki borsasında da borsa endekslerinde yaşanan keskin düşüş olmuştur.

İslami Tahvil (Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili)

İslami bankaların para piyasasındaki likiditelerini yönetebilmek için, Bangladeş Hükümeti, 'Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili' isimli bir İslami tahvil piyasaya sürmüştür. Tahvilin getirisi, ilgili İslami bankanın bilanço tablosuna yansıyan İslami Şer'i yatırım oranları ve ilgili unsurlarla uyumlu bir şekilde, kar ve zarar temeline dayanmaktadır. An itibari ile, iki İslami tahvil, 6 aylık ve 3 aylık Bangladeş Hükümet İslami Yatırım Tahvili yürürlükte. Kurallar gereği Bangladeşli kurumlar, bireyler ve ülke sakini olmayan Bangladeşliler bu tahvilleri alabilmektedir. Bu tahvillerin toplam satışı, 2017 Haziran'ının sonu itibari ile, bir önceki yıla kıyasla 84,0 milyar BDT'ye (toplam 54,7 milyar BDT'lik toplam finansman miktarına karşılık) düşmüştür; bu satışlar 2016 Haziran'ının sonunda 122,9 milyar BDT (toplam 37,8 milyar BDT'lik toplam finansman miktarına karşılık) tutarında iken 2015 Haziran'ının sonunda 135,8 milyar BDT (toplam 25,4 milyar BDT'lik toplam finansman miktarına karşılık) tutarında olmuştur (Bangladesh Bank, 2018b).

İslami Şeriat Temelli Yeniden Finansman Planı

2014 yılının Eylül ayında, Merkez Bankası'nda (Bangladeş Bankası) İslami Şeriat temelli yöntem ile özel bir yeniden finansman fonu oluşturulmuştur. İslami bankalar ve finansal kurumlar (örn., BDFK'lar), tarım temelli sanayilere, küçük girişimlere, kadınların yürüttüğü küçük ve orta ölçekli girişimlere (KOBİ'ler) ve küçük ev sanayii gibi mikro ve küçük işkollarında çalışan yeni girişimcilere sağladıkları finansmana karşılık, bu yeniden finansman planından (düşük maliyetli, yani çok düşük bir faiz oranı isteyen fon) yararlanabilmektedirler.

Şekil 4. İslami bankaların ve BDFK'ların BB Yeniden Finansman Planı'ndaki payları, 2014-2018.

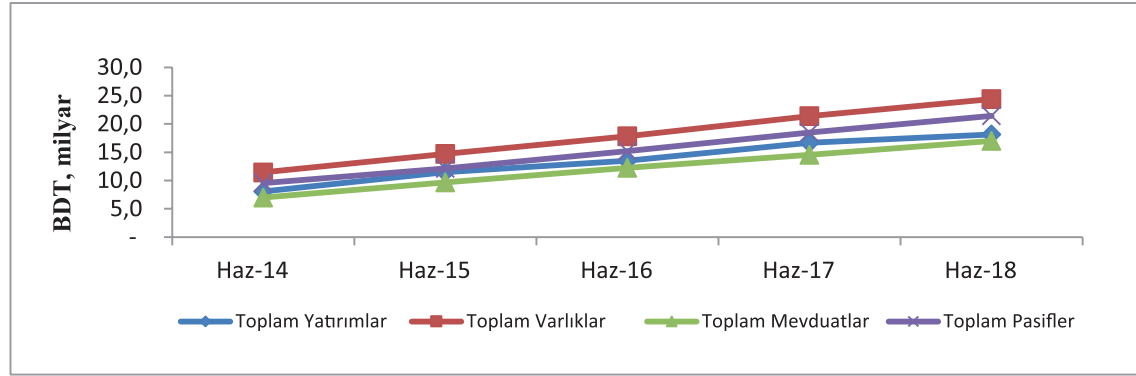
Kaynak: Bangladeş Bankası.

2018 yılının Haziran ayı itibari ile, bu plan altında İslami Bankalara toplam 48,7 milyar DBT'lik bir miktar yeniden finanse edilmiştir. Ayrıca, Bangladeş Bankası İslami bankalara ve BDFK'lara, "Yenilenebilir Enerji ve Çevre Dostu Sektörler"e yatırım yapmaları durumunda da yeniden finansman sağlamaktadır. Şekil 4'te, İslami bankaların BB'nin yeniden finansman planındaki payının yıllar

içerisinde arttığı gösterilmektedir. İslami yeniden finansman, 2014 Haziran'ında yüzde 12,4'lük değerinden, 2018 Haziran'ında yüzde 21,8'lik bir değere ulaşmıştır.

İslami Banka Dışı Finansal Kurumların (BDFK'lar) Piyasa Payı

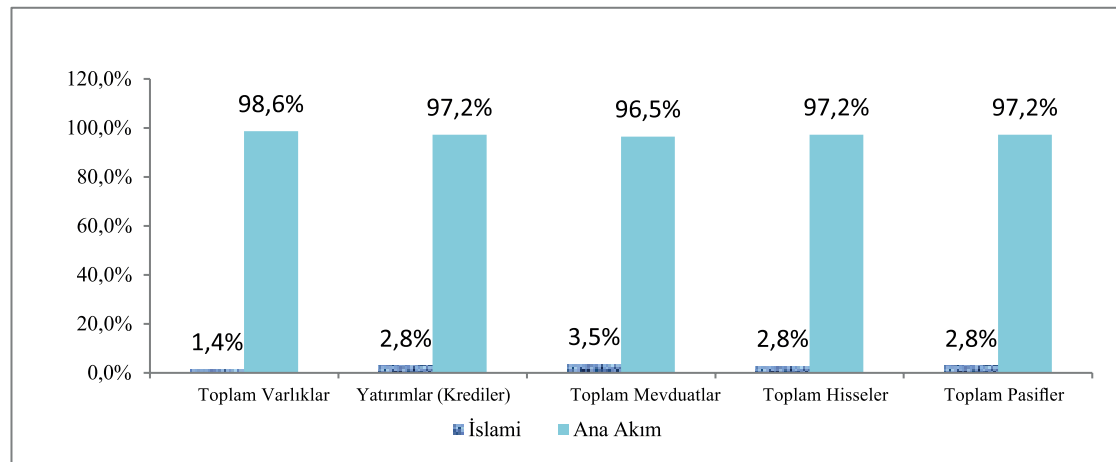
Bangladeş'te faaliyet gösteren 24 BDFK arasından ikisi İslami Şariat temellidir; i) Hajj Finanse (Hac Finans) ve ii) İslamic Finance and Investment (İslami Finans ve Yatırım). İslami BDFK'ların büyümesi, 2014 ila 2018 yılları arasındaki dönemde toplam yatırımlar, mevduatlar, varlıklar ve pasifler açısından artan bir eğilim göstermektedir (Şekil 5). 2014 Haziran'ının sonunda 8,1 milyar BDT olan toplam yatırımlar, 2018 Haziran'ının sonunda 18,2 milyar BDT'ye yükselmiştir. Benzer bir şekilde, toplam varlıklar, mevduatlar ve pasifler, 2014 Haziran'ının sonunda sırasıyla 21,4 milyar BDT, 11,5 milyar BDT ve 7,0 milyar BDT iken, 2018 Haziran'ının sonunda yine sırasıyla 24,4 milyar BDT, 17,0 milyar BDT ve 21,3 milyar BDT'ye yükselmiştir.

Şekil 5. İslami BDFK'ların MY 2014-2018 arasında gösterdiği büyüme.

Kaynak: Bangladeş Bankası.

İslami BDFK'ların pazar payı, yıllar boyunca artış göstermiştir. İslami BDFK'ların toplam varlıklar, yatırımlar, mevduatlar, hisseler ve pasifler içerisindeki payı 2018 Haziran'ında sırasıyla yüzde 1,4, yüzde 2,8, yüzde 3,5, yüzde 2,8 ve yüzde 2,8 iken, geleneksel BDFK'lar, yine sırasıyla yüzde 98,6, yüzde 97,2, yüzde 96,5, yüzde 97,2 ve yüzde 97,2 ile aslan payını kapmıştır (Şekil 6).

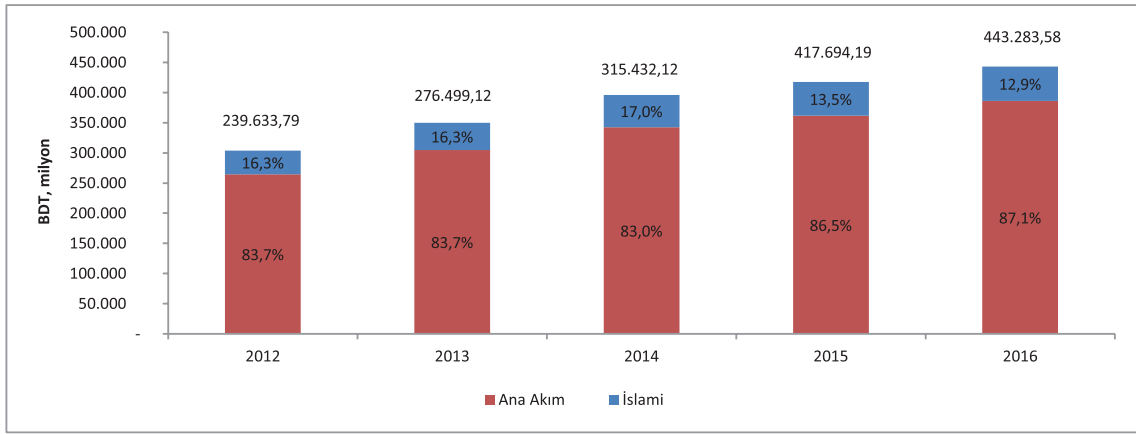

Şekil 6. İslami BDFK'ların pazar payı.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Sigorta (Tekafül)

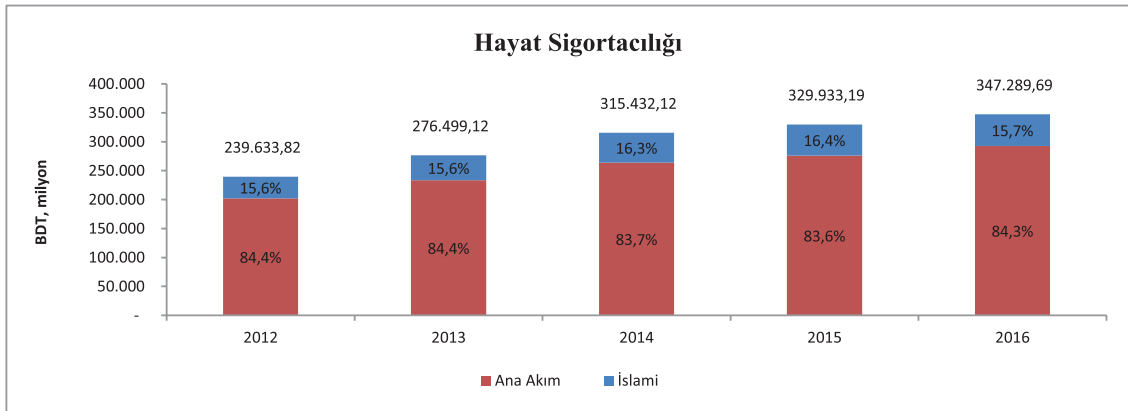
Bangladeş'te faaliyet göstermekte olan 78 sigorta şirketi arasından 11 tanesi, Şeriat ilkelerine (Tekafül) uygun bir şekilde işlemektedir. Bunlar arasından 8 tanesi hayat sigortası hizmeti sunan, 3 tanesi ise hayat dışı sigorta hizmetleri sunan şirketlerdir. Şekil 7, 2012 ila 2016 yılları arasındaki dönem boyunca İslami sigortacılığın payının, sigortacılık endüstrisinin toplam varlıkları içerisindeki toplam payını göstermektedir (BIA, 2017). İslami sigortacılığın payının, söz konusu dönem boyunca azalma eğilimi gösterdiği şekilde görülebilir. İslami sigortacılığın 2012 yılında yüzde 16,3 olan payı, 2016 yılında yüzde 12,9'ya düşmüştür. Yaşanan bu düşüşün temel nedeni, yakın zamanda çok büyük sayıda geleneksel sigorta şirketinin piyasaya girmiş olmasıdır.

Şekil 7. İslami sigortacılığın varlık payının, sigortacılık (hayat ve hayat dışı) endüstrisi içerisindeki payı, 2012-2016.

Kaynak: BIA

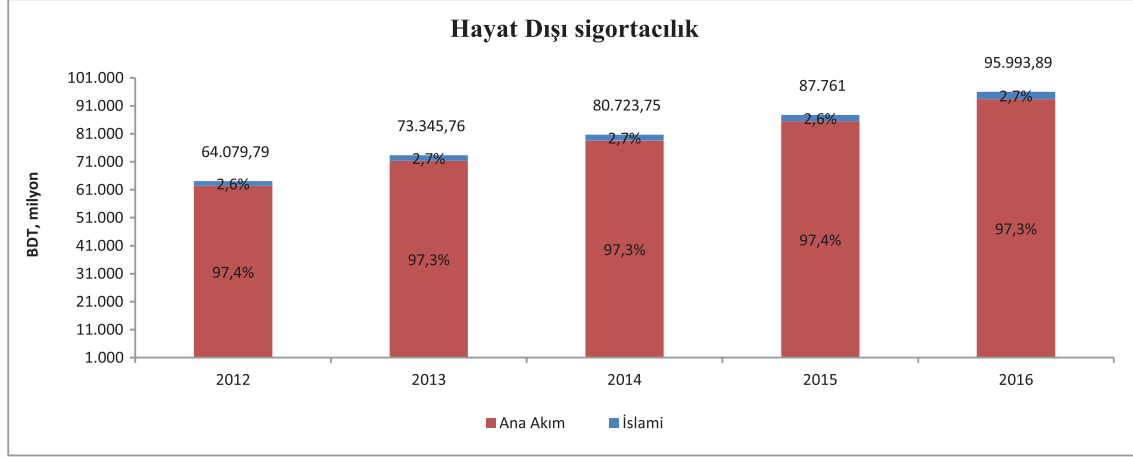
Benzer düşüş eğilimleri, İslami hayat sigortacılığının varlık payının, 2012 ila 2016 yılları arasında hayat sigortacılığı endüstrisi içerisindeki payında da gözlemlenmiştir. Şekil 8, 2016 yılı Aralık ayının sonunda varlıkların yüzde 15,7'si İslami sigortacılık kapsamında kalırken, kalan yüzde 84,3'ünün ana akım sigorta şirketleri tarafından ele geçirildiğini göstermektedir.

Şekil 8. İslami hayat sigortacılığının varlık payı, 2012-2016.

Kaynak: BIA

Hayat dışı sigortacılığa gelindiğinde, İslami sigortacılığın varlık payı, 2012 ile 2016 yılları arasındaki beş yıllık dönem boyunca neredeyse aynı kalmıştır. Söz konusu pay 2016 yılı Aralık ayının sonunda yüzde 2,7 ile, kalan yüzde 97,3, ana akım sigorta şirketlerinin elinde kalmıştır (Şekil 9).

Şekil 9. İslami hayat dışı sigortacılığın varlık payı, 2012-2016.

Kaynak: BIA

İslami Bankacılık ve Finansa Kurumsal ve Düzenleyici Gelişmeler

Kurumsal Gelişmeler

İslami Şeriat temelli bankacılık faaliyetleri, Bangladeş'te 1983 yılında başlamıştır. An itibarıyla, ülke genelinde tam teşekküllü 8 İslami banka, 1,134 şubesi ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca, 15 geleneksel banka, 19 İslami bankacılık şubesi ve 31 İslami bankacılık gişesi ile İslami bankacılık hizmetleri vermektedir. Bankacılık hizmetlerinin yanı sıra, 11 İslami sigorta şirketi ve 2 BDFK, İslami finansın Bangladeş'teki gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İslami Bankacılığın Gelişimi

Tablo 1'de, Bangladeş'teki İslami bankacılık ağının geçtiğimiz 30 yıllık süreç içerisinde nasıl genişlediğini göstermektedir. 2011 yılında 7 tam teşekküllü İslami banka 681 şubesi aracılığı ile İslami bankacılık hizmetleri verirken, 2018 yılına gelindiğinde ülke genelindeki İslami bankacılık şubelerinin sayısı 1,134'e ulaşmıştır. Benzer bir şekilde, ana akım bankaların İslami bankacılık şubeleri ve gişeleri, aynı zaman dilimi içerisinde sırası ile 19 ve 31'e ulaşmıştır.

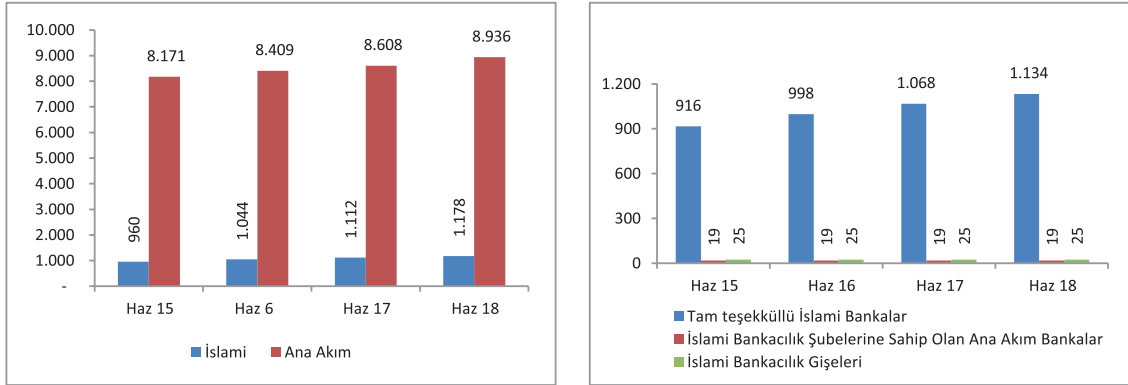
Tablo 1.

Bangladeş'te İslami bankacılığın yayılması, 1990-2018

Yıl	İslami Bankalar	İslami Bankaların Şubeleri	(Ana akım bankaların) İslami Bankacılık Şubeleri	(Ana akım bankaların) İslami Bankacılık Gişeleri	Özel Ticari Bankalar (ÖTB)	İslami Bankaların ÖTB'ler içerisindeki payı
1990	2				7	28.57
1995	4		2		13	30.77
2000	5		10		27	18.52
2005	6		20		30	20.00
2010	7		20	21	30	23.33
2011	7	681	20	32	30	23.33
2012	8	750	20	30	39	20.51
2013	8	823	19	25	39	20.51
2014	8	890	19	25	39	20.51
2015	8	965	20	25	39	20.51
2016	8	1047	18	25	40	20.00
2017	8	1124	19	25	40	20.00
2018	8	1134	19	31	41	19.51

Kaynak: Bangladeş Bankası

Şekil 10, İslami bankacılık ağının ülke genelinde tam teşekküllü İslami bankalar ve ana akım bankaların İslami bankacılık şubeleri ve gişeleri aracılığı ile yayılışını ve dağılımını göstermektedir. Söz konusu dağılım, 2015 ile 2018 yılları arasında tam teşekküllü İslami bankaların, şubelerinin yayılması bağlamında kademeli ve istikrarlı bir büyüme gösterdiğini; ana akım bankalar kapsamındaki İslami bankacılık şubelerinin ve gişelerinin ise hemen hemen aynı kaldığını ortaya koymaktadır.

Şekil 10. İslami bankaların şubelerinin yayılması, 2015-2018.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Sigortacılığın Gelişimi

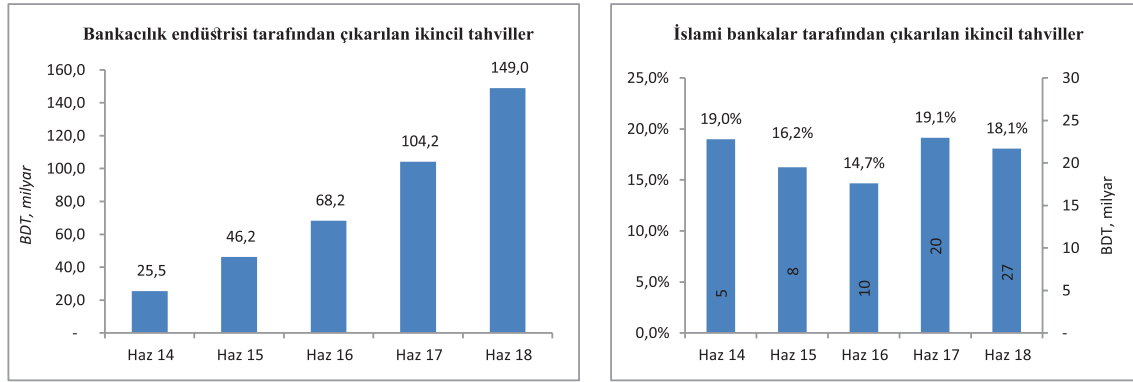
İslami Sigortacılık, Bangladeş'te faaliyetlerine 1999 yılında ülkedeki ilk hayat dışı sigorta şirketi İslamic Insurance Bangladesh Limited (Bangladeş İslami Sigortacılık Ltd.) ile başlamıştır. Öte yandan, Fareast Islamic Life Insurance Company Limited (Fareast Hayat Sigorta Şirketi Ltd.), hayat

sigortacılığı alanında ilk kez 2000 yılında faaliyete geçmiştir. An itibarıyla, 8 hayat sigortası ve 3 hayat dışı sigorta şirketi bu alanda çalışmaya devam etmektedir ve bu şirketlerin toplam varlığı, sırasıyla 54,6 milyar BDT ve 2,6 milyar BDT'ye tekabül ederken, ana akım hayat sigortası ve hayat dışı sigorta şirketlerinin toplam varlıkları ise 292,6 milyar BDT ve 93,4 milyar BDT'ye denk düşmektedir.

İslami Sermaye Piyasası Araçlarının Gelişimi

İslami Bankalar Tarafından Çıkarılan İkinci Derecede Teminatsız Tahviller

Bangladeş Bankası (BB) tarafından sunulan (Basel III tavsiyelerini takip eden) kılavuz ilkelere göre, her bir bankanın, risk ağırlıklı varlıklar toplamının yüzde dördüne (04) kadar Tier 2 sermayesi, ya da Tier 1 adi hisse senetlerinin yüzde 88,89'u kadar bir miktarı, bu ikisinden hangisi daha yüksekse, tutması gerekir. Hisselere bölünmüş sermaye daha masraflı olduğu için, bankalar yönergenin getirdiği gereklilikleri karşılayabilmek için genel hükümlere başvurabilir ya da ikinci derecede teminatsız tahvil (ikincil tahvil) kullanabilirler. Dolayısıyla, bankaların düzenleyici gereklilikleri karşılayabilmek için (Bangladeş Bankasının önceden onaylaması koşuluyla) ikincil tahviller çıkarması gerekir.

Şekil 11. Hem İslami hem de ana akım bankalar tarafından çıkarılan ikinci dereceden teminatsız tahviller, 2015-2018.

Kaynak: Bangladeş Bankası

Şekil 11, bankacılık endüstrisi tarafından çıkarılan ikincil tahvillerin yıllar içerisinde arttığını göstermektedir. Bangladeş'teki bankalar tarafından çıkarılan ikincil tahvillerin toplam değeri, 2014 yılının Haziran ayında 25,5 milyar BDT iken, 2018 yılının Haziran ayında 149,0 milyar BDT'ye ulaşmıştır. Gerekli Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar Oranı (SRAVO) ve Sermaye Koruma Tamponu'nu (SKT) sağlayabilmek için, çıkartılan ikincil tahvillerin miktarı geçtiğimiz beş yıl boyunca önemli düzeyde artış göstermiştir ve birlikte 2019 yılında en az yüzde 12,5'e ulaşması beklenmektedir. An itibarı ile, altı İslam banka (toplam seküz İslami banka arasından), 27,0 milyar BDT tutarında ikincil tahvil çıkarmıştır ve bu miktar, toplam ikincil tahvillerin yüzde 18,1'ini teşkil etmektedir.

Düzenleyici Gelişmeler

Pek çok diğer ülkede de olduğu üzere, Bangladeş Bankası (Merkez Bankası), Bangladeş'teki İslami bankalar için temel düzenleyici ve denetleyici merci konumundadır. Bangladeş'te İslami bankaların faaliyetlerini yönetmek, yönlendirmek ve denetlemek için ayrıca İslami Bankacılık Yasası gibi bir düzenleme söz konusu değildir. Ancak, bu bankaların ticari faaliyetleri büyük oranda Bangladeş

Bankası'nın yayınladığı 1991 Bankacılık Şirketleri Sözleşmesi, farklı genelgeler, talimatlar ve tedbir amaçlı kılavuz ilkeler tarafından ve 2009 İslami Bankacılık Kılavuzu tarafından düzenlenmektedir.² İslami bankaların ayrıca 1881 Kıymetli Evrak Hukuku, 2003 Nakdi Kredi Mahkeme Yasası, 2013 Anti-Terörizm (Tadil) Sözleşmesi, 1994 Şirketler Hukuku ve 1993 Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu Sözleşmesi gibi diğer kanunlara da uyması gerekmektedir.

Her ne kadar bazı İslami bankacılık hükümleri, tashih edilen Bankacılık Şirketleri Sözleşmesi'nde kendine yer bulmuş olsa da, Bangladeş Bankası tarafından 2009 yılında yayınlanan İslami Bankacılık Kılavuzu, farklı tanımları, terminolojileri, temel ilkeleri, mevduat ve yatırım biçimlerini de içine alarak Bangladeş'teki İslami bankacılık faaliyetleri için daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Tam teşekküllü bir İslami banka kurmak ya da ana akım bankalar için bir İslami bankacılık şubesi açma izni elde edebilmek için takip edilmesi gereken prosedürleri ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Şeriat ile uyumlu olma yükümlülüğü, söz konusu bankanın yönetim kuruluna emanet edilmektedir. Her ne kadar yönetim kurulu bu görev için üyeleri İslam hukuku alanında yeterli bilgi ve deneyime sahip olan ayrı bir Şer'i Denetim Kurulu atayabilirse de, bu kurulun yaptığı bir usulsüzlük ya da hatadan herhangi bir şekilde kaçınması mümkün değildir. İslami bankacılık şubelerinin ve gişelerinin açılması söz konusu olan bir durumda, dinlerine uygun hizmet almak isteyen mudilerin ve yatırımcıların çıkarlarını ve güvenliğini korumak amacıyla, tüm finansal işlemlerin ayrı ayrı ele alınması gerekir.

Bangladeş Bankası, 2011 yılında Şeriat temelli bankalar için, İslami Bankalar Arası Fon Piyasası (Islamic Inter-bank Fund Market, IIFM) isimli bir vadesiz para piyasası kurmuştur.³ İşlemlerin faiz temelli değil, kar temelli olduğu bu piyasa, faaliyetlerine 3 Haziran 2012 tarihinde başlamıştır. Kurallara göre, eğer herhangi bir banka ihtiyaç duyduğundan fazla bir fona sahipse, bu fon ile bir gün için IIFM'ye yatırım yapabilir ve fona ihtiyaç duyan başka bir İslami banka da aynı gün için parayı ödünç alabilir. Her ne kadar IIFM bu piyasayı, İslami bankaların geçici ve kısa süreli likidite krizlerini ortadan kaldırmak için geleneksel vadesiz para piyasalarına benzer bir şekilde kurmuş olsa da, henüz piyasadan ciddi düzeyde bir karşılık alamamıştır.

İslami bankaların tarımsal ve kırsal kalkınma faaliyetlerine dahil olmalarını sağlamak için, Bangladeş Bankası, 'Kırsal Bölgelerde Tarım Temelli Ürün İşleme Endüstrileri' ve '(Kadın Girişimcilerinki de dahil olmak üzere) Küçük Girişimlere' İslami Şeriat temelli finansman sağlamaya yönelik olarak 2013 yılının Ocak ayında bir 'Fonlama Destek Programı' (Funding Assistance Program) başlatmıştır.⁴ BB genelgesi gereği, İslami bankaların KOBİ'ler ve Bangladeş Bankası Özel Programlar Birimi (Special Programs Department of Bangladesh Bank) ile bir 'Katılım Sözleşmesi' imzalaması gerekmektedir. Bankaların ayrıca 'İslami Bankacılık Kılavuzu', 'Finansal Kurumlar için Tedbiri Düzenlemeler' ve Bangladeş Bankası'nın dönem dönem uygulamaya koyduğu diğer düzenlemelere de uyması gerekmektedir. Bankalardan muhasebe defterlerinde, Mudaraba Tasarruf Hesabı gibi bir 'Mudaraba Fon Hesabı' açmaları istenmektedir. Bangladeş Bankası bu fondan, bir önceki çeyreğin Mudaraba Tasarruf Hesabı oranında bir kâr alacaktır.

2 2009 İslami Bankacılık Kılavuzu; Bangladeş Bankası'nın, çok sayıda İslami bankanın ve Bangladeş'teki İslami bankaların merkezi Şeriat Kurulu'nun temsilcilerinden oluşan bir Odak Grubu'nun önerileri temel alınarak yayınlanmıştır (BRPD 15 no.lu genelge, 9 Kasım 2009).

3 Bangladeş Bankası'nın Uzaktan Denetim Birimi'nin (Department of Off-site Supervision, DOS) 27 Aralık 2011 tarihli 23 no.lu genelgesini takiben.

4 Bangladeş Bankası KOBİÖPD'nin 29 Ekim 2013 tarihli genelgesini takiben.

Bangladeş Bankası, BRPD'nin 18 Eylöl 2014 tarihli 13 no.lu genelgesini takiben, İşlami bankaların ve finansal kurumların ihtiyaç fazlası likiditesini toplayıp toplumsal olarak arzu edilir faaliyetlere, özellikle de tarım temelli ürün işleme sanayilerine, küçük girişimlere, yenilenebilir enerjiye ve evre dostu girişimlere yatırım yapmak için 'İşlami Yeniden Finansman Fonu Hesabı' (Islamic Refinance Fund Account) adı altında diğer bir yeniden finansman şemasını da faaliyete sokmuştur. Bunun nedeni ise ekonominin toplumsal sorumluluk ifade eden bu işkollarının, fon kısıtlamaları dolayısıyla optimal düzeyin altında kalmış olmasıdır. Bu fonun temel ilkesi şudur: İşlami bankalar ve finansal kurumlar ellerindeki likidite fazlasını bu fona yatırım yapmak için kullanabilecek ve diğer İşlami bankalar ve finansal kurumlar da, özellikle bu işkollarına yapılan harcamaları için ayrılmış olan bu fondan yararlanarak yeniden finansman hizmeti alabilecektir. Bu fona yapılacak olan yatırımlar, Hukuki Likidite Gereklilikleri'nin (HLG) şağlanması için uygun varlıklar olarak vasıflandırılacaktır. Fon, yeniden finanse edilen miktar üzerinden, başvuran bankanın/ kurumun Mudaraba tasarruf hesapları için geçerli olan kâr oranında ya da yüzde 5 oranında, bu ikisinden hangisi daha düşükse, bir kâr/ fiyat artırımını miktarı kesecektir. Fon üzerinden elde edilen toplam kâr, yatırım oranlarına bağlı olarak yatırımcı bankalar/ finansal kurumlar arasında dağıtılacaktır. Bangladeş Bankası'nın bu süreçteki rolü ise, masrafsız bir piyasa düzenleyici birimden ibarettir.

Ülkede İşlami finans araçlarının ve ürünlerinin eksikliğini göz önünde bulunduran Bangladeş Bankası, İşlami bankacılığın Bangladeş'te sorunsuz bir şekilde gelişebilmesi için bazı ayrıcalıklı hükümler getirmiştir. Örneğin, ana akım bankalar için Kredi-Mevduat Oranı (KMO) yüzde 83,5 iken, bu oran İşlami bankalar için yüzde 89 olarak belirlenmiştir. İşlami bankalar, Hukuki Likidite Gereklilikleri'ni (HLG) toplam sürenin yüzde 5,5'inde tutabilir ve pasif talebinde bulunabilirken, bu oran ana akım bankalar için yüzde 13'tür.⁵ Diğer taraftan, hem ana akım hem de İşlami bankalar için CRR koşulu aynıdır ve yüzde 5,5'tir (Para Politikası Birimi genelge no. 1, 3 Nisan 2018 tarihli). İşlami bankalar, büyük oranda İşlami hazine bonolarının ve kısa vadeli tahvillerinin piyasada erişilebilir olmaması dolayısıyla, esnek HLG oranlarından faydalanmıştır. Devlet denetiminin azaltıldığı bir sistem içerisinde, İşlami bankaların kâr paylaşım oranlarını ve fiyat arttırmalarını bağımsız bir şekilde, kendi politikaları ve bankacılık oranları ile uyumlu olarak belirlemelerine izin verilmiştir. Bu kâr paylaşım oranlarını ve fiyat arttırmalarını belirleme özgürlüğü, İşlami bankalara şer'i ilkeleri bağımsız bir şekilde takip edebilmeleri için bir alan açmıştır. Ancak, araştırmalardan elde edilen bilgilere göre, İşlami bankaların faiz oranlarını Bangladeş Bankası'nın rehberliğinde belirlenen şekilde tutmaları gerekmektedir.

şu an için, Bangladeş'teki İşlami bankaların işlevlerini izlemek ve incelemek için bir Merkezi şer'i Denetim Kurulu'nun (IFSB) varlığı söz konusu değildir. Bununla birlikte Bangladeş Bankası, İşlami Finansal Hizmetler Kurulu'nun tam teşekküllü bir üyesidir ve görevlileri de dünya genelindeki İşlami bankalar için farklı uluslararası kılavuz ilkelerin hazırlanmasına aktif olarak katkıda bulunmaktadır; bu durum da bu endüstriye karşı olumlu bir tutumları olduğunu göstermektedir. Ayrıca BB, yabancı bankalar da dahil olmak üzere İşlami bankaların ticari faaliyetlerini yerinde denetlemek için bir Teftiş Birimi (DBI-4) kurmuştur. İşlami bankacılık işlemlerinin teftişi ve denetimi, bu bankalara uygulanan belirli kılavuz ilkelerin yanı sıra ana akım bankalar için oluşturulmuş olan genel ilkeler doğrultusunda Bangladeş Bankası tarafından geerleştirilmektedir. İşlami bankaların şeraite uygunluk durumlarını gözlemlerken, Bangladeş Bankası ilgili bankaların şeriat kurullarının ya da komitelerinin işle ilgili faaliyetlerini incelemektedir.

5 BB DOS Genelge no. 1, 19 Ocak 2019.

Banka Dışı Finansal Kurumlar (BDFK) ile İlgili Düzenleyici Gelişmeler

Bangladeş'teki Banka Dışı Finansal Kurumların (BDFK) faaliyetleri başlangıçta 1913 Şirketler Sözleşmesi (Companies Act) kapsamına dahil edilmiş ve 1972 Bangladeş Bankası Düzenlemesi'nin ilgili hükümlerine uygun olarak düzenlenmiştir. Daha sonra, BDFK'ların çalışmalarının daha iyi bir şekilde düzenlenebilmesi için 1989 Banka Dışı Finansal Kurumlar Düzenlemesi çıkarılmıştır. Ancak, hukuki koşulların Merkez Bankası tarafından korunması da dahil olmak üzere BDFK'ların işleyişleri ile ilgili pek çok mesele, bu yasanın kapsamı dışında bırakılmıştır. BDFK'lar tarafından gerçekleştirilen geniş bir yelpazedeki faaliyetleri kapsamak ve düzenlemelerdeki eksiklikleri kapatmak amacı ile, 1993 Finansal Kurumlar Sözleşmesi (Financial Institution Act) yasalaştırılmıştır. İlk ana akım BDFK olan Industrial Promotion and Development Company (IPDC, Sanayiye Teşvik ve Kalkındırma Şirketi) faaliyetlerine 1981 yılında başlamıştır. İlk İslami BDFK olan Islamic Finance and Investment Ltd. (İslami Finans ve Yatırım Ltd.) ise yolculuğuna 19 Nisan 2001 tarihinde başlamıştır. Daha sonra Hajj Finance Company (Hac Finans Şirketi), ikinci İslami BDFK olarak 2 Temmuz 2007 tarihinde piyasaya giriş yapmıştır. An itibari ile Bangladeş'te 34 BDFK faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında iki tanesi İslami, yani Şeriat temelli BDFK'lardır.

İslami Sigortacılık (Tekafül) ile İlgili Düzenleyici Gelişmeler

Bangladeş'te İslami sigortacılık işkoluna yönelik bir kanun mevcut değildir. Bangladeş'te bu alan temel olarak, 1972 tarihli Başkanlık Emri no. 19 uyarınca kabul edilen ve tüm Bangladeş'e uygulanan, 16 Aralık 1971'e değin geçmişi kapsayacak şekilde oluşturulan 1938 Sigortacılık Sözleşmesi (Insurance Act) tarafından idare edilmektedir. Bu yasa, yeni 2010 Sigortacılık Sözleşmesi tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Sigortacılık Kalkınma ve Düzenleme Otoritesi (Insurance Development and Regulatory Authority, IDRA), 26 Ocak 2011 tarihinde, Sigortacılık Kalkınma ve Düzenleme Otoritesi Sözleşmesi'nin hükmü doğrultusunda kurulmuştur. Bangladeş Hükümeti, sigortacılık işkolunu geliştirmek ve düzenlemek için 2010 Sigortacılık Sözleşmesini yasalaştırmıştır. IDRA'nın temel amacı, sigortacılık işkolunu (hem İslami hem de ana akım) denetlemek ve sigortacılık (hem hayat hem hayat dışı) endüstrisini geliştirmektir, ki mükerrer sigortalama ve poliçe sahibinin çıkarlarının korunması da bu kapsamdadır. Bu mercii, aynı zamanda Bangladeş'teki hem İslami hem de ana akım sigortacılık sektörü için '2014 Ulusal Sigortacılık Politikası'nın uygulanmasını gözeterek, sigortacılık endüstrisinin sistematik bir şekilde kalkınması ve düzenlenmesi için çalışmaktadır. En önde gelen sorumluluklar arasında; sigortacının, sigortacıyı sigortalayanın, aracının kaydı ve ruhsatlandırılması ve bu tür kayıtların yenilenmesi, düzenlenmesi, feshedilmesi, askıya alınması ya da iptali, IDRA'nın en önemli yükümlülüklerindendir. Bunların yanı sıra IDRA, aynı zamanda sigorta kurumlarının teftişi, tahkikatı ve tetkikini yürütmek, yeni politikalar geliştirmek, fon ve yatırımları kontrol etmek, yükümlülükleri karşılama yeterliliğini korumak ve önerilen prim haddini belirlemek, sigortacıya avans ödemek, anlaşmazlıkları ya da iddiaları çözmek ve aktüaryal raporların hazırlanması için izlenecek prosedürü sağlamak vb. maddelerden de sorumludur.

İslami Bankacılıkta Yönetim

Bangladeş'teki herhangi bir İslami bankanın iyi bir şekilde yönetilmesini garanti edecek en yüksek yetki makamı, 'Yönetim Kurulu'dur. Yönetim Kurulu temel olarak 1991 Bankacılık Şirketleri Sözleşmesi, 1993 Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu Sözleşmesi ve Bangladeş Bankası'nın

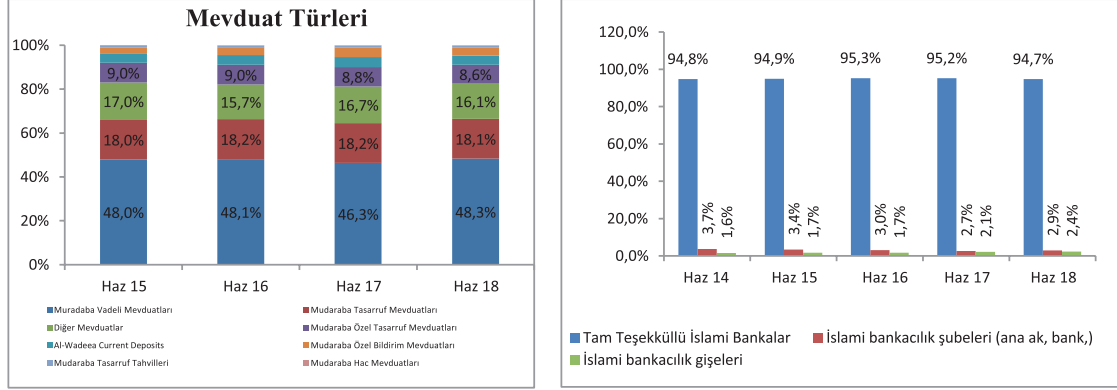
zaman zaman çıkardığı diğer ilgili yasalar ve yönergelere göre hareket etmektedir. Kurul, bir banka için uygun stratejiler, politikalar ve iş fonksiyonları tasarlar ve bunları onaylar; bankanın kurumsal hedeflerini ve yıllık planını belirler. Aynı zamanda büyük yatırım projelerini onaylar ve bankanın iş faaliyetlerinin ilerleyişini yakından takip eder. İslami bankaların ve finansal kurumların kurumsal yönetim yapısı, aynı zamanda bir Şer'i Denetim Komitesi, Yürütme Komitesi ve Mali Denetim Komitesini de kapsar. Şer'i ilkeler İslami bankacılığın temelini teşkil eden felsefeyi oluşturduğu için, İslami bankaların, sağladıkları bankacılık ürün ve hizmetleri de dahil olmak üzere iş faaliyetlerinin Şeriat ile uyumlu olup olmadığı konusunda Şer'i Denetim Komitesinden görüş ve rehberlik almaları gerekmektedir. Şer'i Komitenin üyeleri, Merkez Bankası tarafından belirlenen ve İslami Bankacılık Kılavuzu'nda tasvir edilen 'yerinde ve uygun kriterler' temel alınarak seçilmektedir. Genel olarak bakıldığında, üyelerin İslam iktisadı ya da İslami bankacılık alanlarında derin bir bilgi birikimine sahip olmaları ve İslam hukuku alanında en az 3 yıllık bir öğretim ya da araştırma deneyimine sahip olmaları gerekmektedir.

Kurumsal yönetim içerisindeki diğer bir güçlü birim ise Yürütme Komitesidir. Bu komite, birbirini takip eden iki kurul toplantısı arasındaki zaman dilimlerinde karşı karşıya kalınan her türlü acil husus da dahil olmak üzere, günlük ya da rutin iş meselelerini yönetmek üzere, Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilen kişilerden oluşur. Kurul, herhangi bir mesele hakkında karar verme yetkisini komiteye devredebilir, ancak söz konusu kararların bir sonraki kurul toplantısında kabul ve tasdik edilmesi gerekir. Ana akım bankalar gibi İslami bankaların da bir Mali Denetim Komitesi oluşturması gerekir ve bu komite banka içerisinde iyi bir kurumsal yönetimi sağlamak için gerekli yetkilerle donatılır. Bu komitenin üyeleri Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilir. Bu komite, periyodik olarak bankacılık ile ilgili muhasebe defterlerini gözden geçirir, iç kontrol mekanizmalarını ve bankanın risklere ne derece maruz kaldığını değerlendirir ve bankanın, Şeriata uygun olmakla ilgili meseleler de dahil, çeşitli yasalara ve düzenlemelere uygunluğunu tahkik eder.

İslami Bankacılık Ürünleri ve Hizmetleri

İslami Bankaların Mevduat Yapısı

Şekil 12, İslami bankacılık endüstrisindeki farklı türlerdeki mevduatlar arasında, Muradaba Vadeli Mevduatlarının en üst konumu (%48,33) elinde tuttuğunu ve sonrasında da Mudaraba Tasarruf Mevduatları (MTH) (%18,08), diğer mevduatlar (%16,11), Mudaraba Özel Tasarruf (emeklilik/kar) Mevduatları (%8,62), Al-Wadeeah Vadesiz Mevduat Hesapları (%4,07), Mudaraba Özel Bildirim Mevduatları (%3,90), Mudaraba Tasarruf Tahvilleri (%0,69) ve Mudaraba Hac Mevduatları (%0,20) vb. geldiğini göstermektedir (Bangladesh Bank, 2018a).

Şekil 12. Bangladeş'teki İslami bankacılık endüstrisinin mevduat yapısı, 2015-2018.

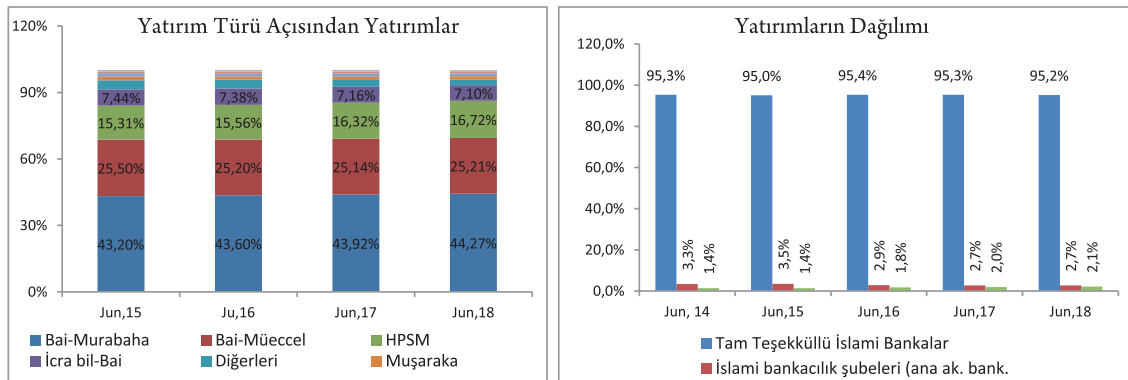
Kaynak: Bangladeş Bankası.

Şekil 12, aynı zamanda tam teşekküllü İslami bankaların yanı sıra İslami bankacılık şubelerine ve gişelerine sahip olan ana akım bankaların da mevduat varlıklarını göstermektedir.

Tam teşekküllü İslami bankalar, İslami bankacılık endüstrisinde var olan mevduatların yüzde 90'ından fazlasını ellerinde bulundurmaktadır. İslami bankacılık şubelerine sahip olan ana akım bankalar yüzde 4'ten fazlasına sahip olmamıştır, ancak bu tür varlıklar yakın zamanda neredeyse yüzde 2,9'a kadar düşmüştür. Diğer yandan, İslami bankacılık gişeleri an itibari ile toplam İslami bankacılık mevduatlarının yüzde 2,4'ünü ellerinde bulundurmaktadır.

İslami Bankaların Yatırım Yapısı

Yatırım türü açısından yapılan analizler, Nisan - Haziran 2018 çeyreğinin sonunda ortaya çıkan rakamların da işaret ettiği üzere, en fazla miktarda yatırımın Bai-Murabaha türünde (%44,27) yapıldığını, sonrasında ise Bai-Müeccel (%25,21), HPSM (%16,72), İcra ve İcra bil-Bai (%7,10), diğerleri (%2,44), Muşaraka (%1,55), Teminatlı Karz (%1,23), Bai-Selam (%1,01), Mudaraba (%0,23) ve Bai-İstisna (%0,23) geldiğini göstermektedir (Şekil 13) (Bangladeş Bankası, 2018a).

Şekil 13. Bangladeş'teki İslami bankacılık endüstrisinin yatırım yapısı, 2015-2018.

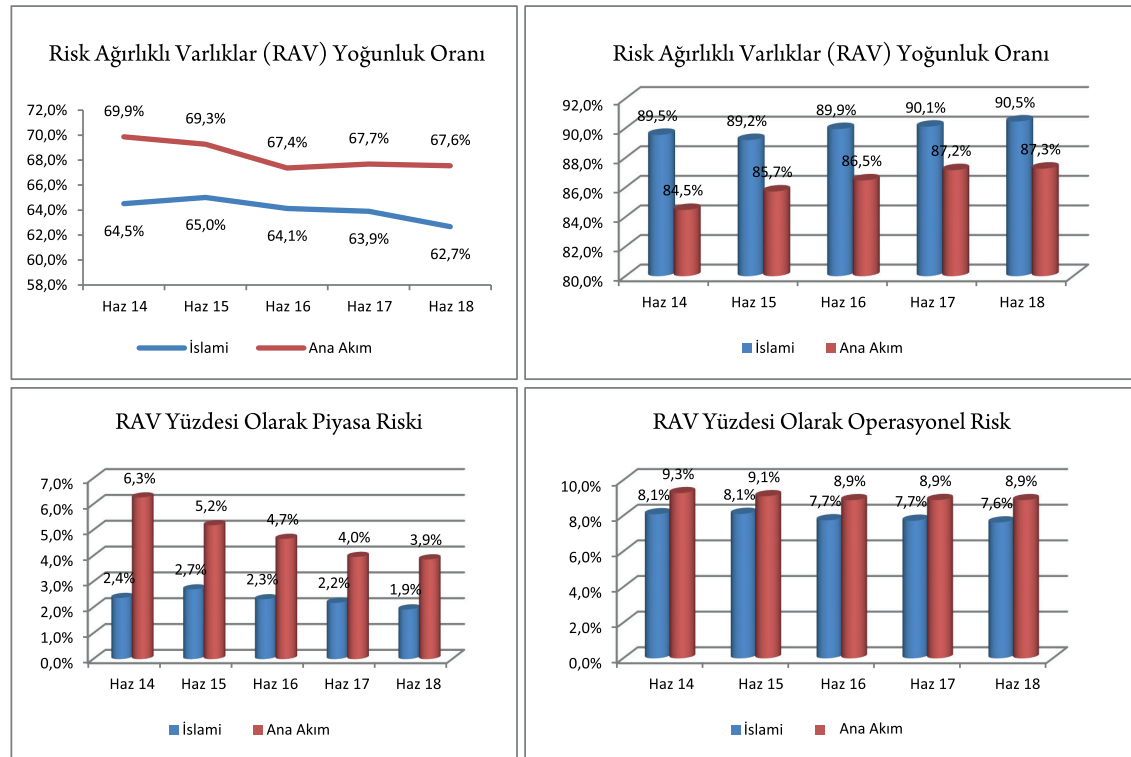
Kaynak: Bangladeş Bankası.

İslami bankaların yaptıkları toplam yatırımların %95,19'u tam teşekküllü İslami bankalar tarafından yapılırken, %2,68'i İslami bankacılık şubelerine sahip olan ana akım bankalar tarafından ve geri kalan %2,13'lük kısmı ise ana akım bankaların İslami bankacılık gişeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. İslami bankacılık endüstrisi, tarımsal ve kırsal yatırım programlarının kapsamındaki sektörlerle ve alt sektörlerle somut katkılarda bulunmuştur. Nisan-Haziran 2018 çeyreği süresince, İslami bankacılık endüstrisi tarafından tarım sektöründe yapılmış olan yatırımlar 8,7 milyar BDT'ye ulaşmıştır ve bu miktar, Bangladeş'teki toplam tarımsal yatırımların %2,15'ini teşkil etmektedir.

İslami Bankaların Basel III Işığında Risk Profilleri ve Ödeme Güçleri

Kredi/Yatırım Riski, Piyasa Riski, Operasyonel Risk

Risk Ağırlıklı Varlıklar (RAV) yoğunluk oranı, bir bankanın varlıkları karşısında ne kadar risk taşıdığını göstermektedir. Daha yüksek bir yoğunluk oranı, bir bankanın faaliyetlerinin daha riskli işlere doğru genişlemekte olduğunu ifade eder. Şekil 14, ana akım bankaların İslami bankalarla karşılaştırıldığında daha riskli işlerle meşgul olduklarını ortaya koymaktadır. Hem İslami bankaların hem de ana akım bankaların risk ağırlıklı varlıklarının analizi yapıldığında, kredi risklerinin bunun büyük bir kısmını teşkil ettiği görülmektedir. Ancak, İslami bankalar için kredi riskinin etkisi, ana akım bankalar için olduğundan çok daha yüksektir. Diğer taraftan, ana akım bankalar, İslami bankalarla karşılaştırıldığında piyasa risklerine ve operasyonel risklere daha fazla açıktır.

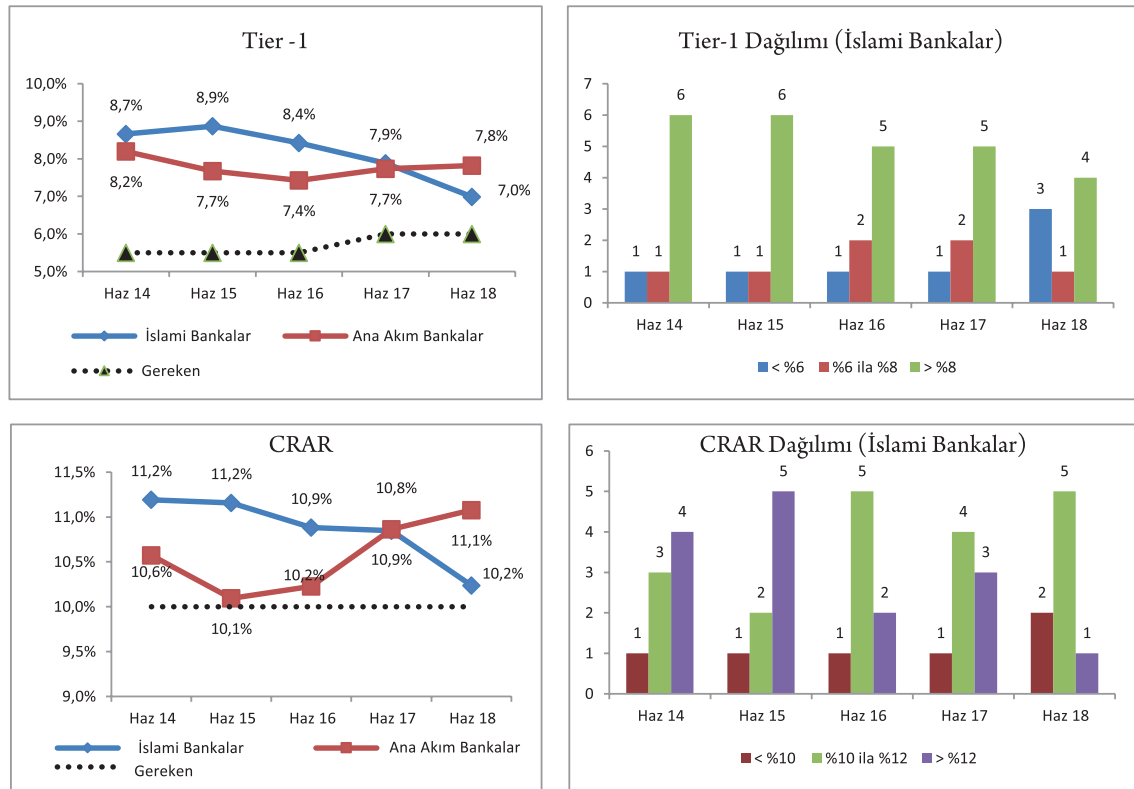

Şekil 14. İslami bankaların risk analizi, 2014-2018.

Kaynak: Bangladeş Bankası.

İslami Bankaların Sermaye Yeterliliği

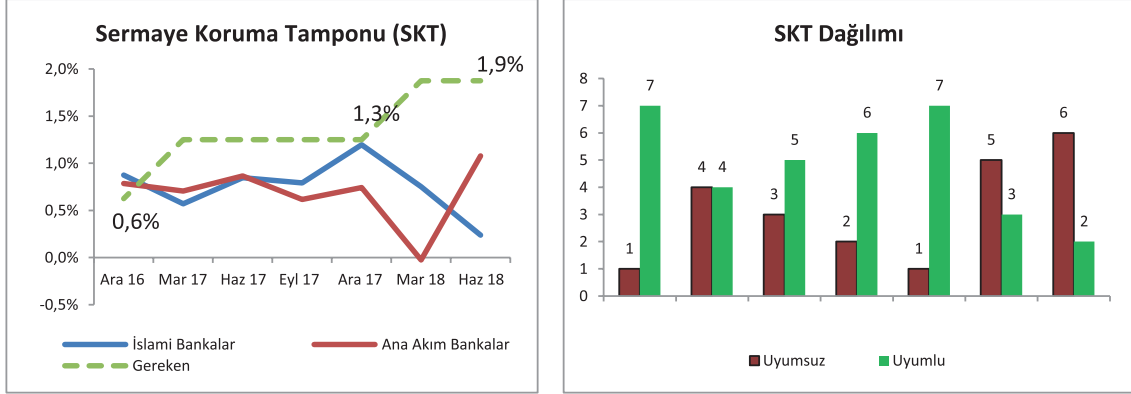
Şekil 15, Bangladeş'te hem İslami hem de ana akım bankaların sermaye yeterliliğinin düzenlemelerin getirdiği gerekliliklerin gayet üzerinde olduğunu göstermektedir. BASEL III kılavuz ilkeleri gereği, bankaların Tier-1 sermayesini ellerinde bulundurdıkları toplam risk ağırlıklı varlıkların en az yüzde altısı düzeyinde, toplam sermayenin ise bu varlıkların yüzde onu düzeyinde tutmaları gerekmektedir. Buna ek olarak, bankaların sermaye tamponu oluşturması ve bunu, minimum düzenleyici sermayeye ek olarak, 2019 yılına dek aşama aşama yüzde 2,5'a kadar çıkarmaları gerekmektedir (Bangladeş Bankası, 2018).

Şekil 15. İslami bankaların sermaye pozisyonları, 2014-2018.

Kaynak: Bangladeş Bankası

Şekil 16, Bangladeş'teki bankacılık sektörünün Sermaye Koruma Tamponu (SKT) pozisyonunu göstermektedir. Ne İslami ne de ana akım bankaların, Merkez Bankası (Bangladeş Bankası) tarafından tanımlanan gerekli tampon düzeyini korumayabildikleri açıkça görülmektedir. Ayrıca, İslami bankalar tarafından tutulan sermaye koruma tamponu (SKT) giderek azalmaktadır.

Şekil 16. İslami bankaların Sermaye Koruma Tamponu (SKT) konumu.

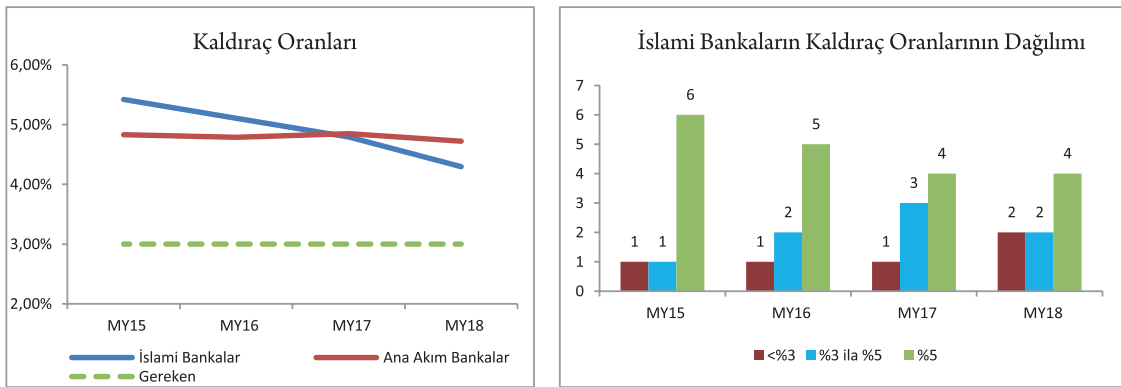
Kaynak: Bangladeş Bankası.

Şekil 16, aynı zamanda SKT dağılımını da göstermektedir. 2017 yılı Haziran ayında, (toplam sekiz banka arasından) beş İslami banka gereken tamponu sağlayabilirken, 2018 Haziran'ında bu sayı ikiye düşmüştür ve bu durum tüm İslami bankacılık endüstrisi için bir endişe kaynağıdır.

İslami Bankaların Kaldıraç Oranları

Risk temelli sermaye gereksinimlerini tamamlayıcı, güvenilir bir önlem olarak işlev görmek üzere ayarlanmış olan kaldıraç oranı, Basel III çerçevesinde tanımlanmıştır. Bu önlemin hedefi, aşırı düzeyde bir bilanço dahili ve/veya bilanço dışı kaldıracın bankacılık sisteminde birikmesini sınırlandırmaktır.

Şekil 17 hem İslami hem de ana akım bankaların, kaldıraç oranlarını önerilen düzeyin üzerinde tuttuğunu göstermektedir. Ancak, kaldıraç oranlarını ifade eden eğriler aşağı doğru bir seyir izlemektedir; özellikle de İslami bankalar için. İslami bankaların kaldıraç oranı dağılımı, aynı zamanda an itibarı ile iki İslami bankanın tavsiye edilen düzeyi tutturmakta başarısız olduğuna işaret etmektedir.

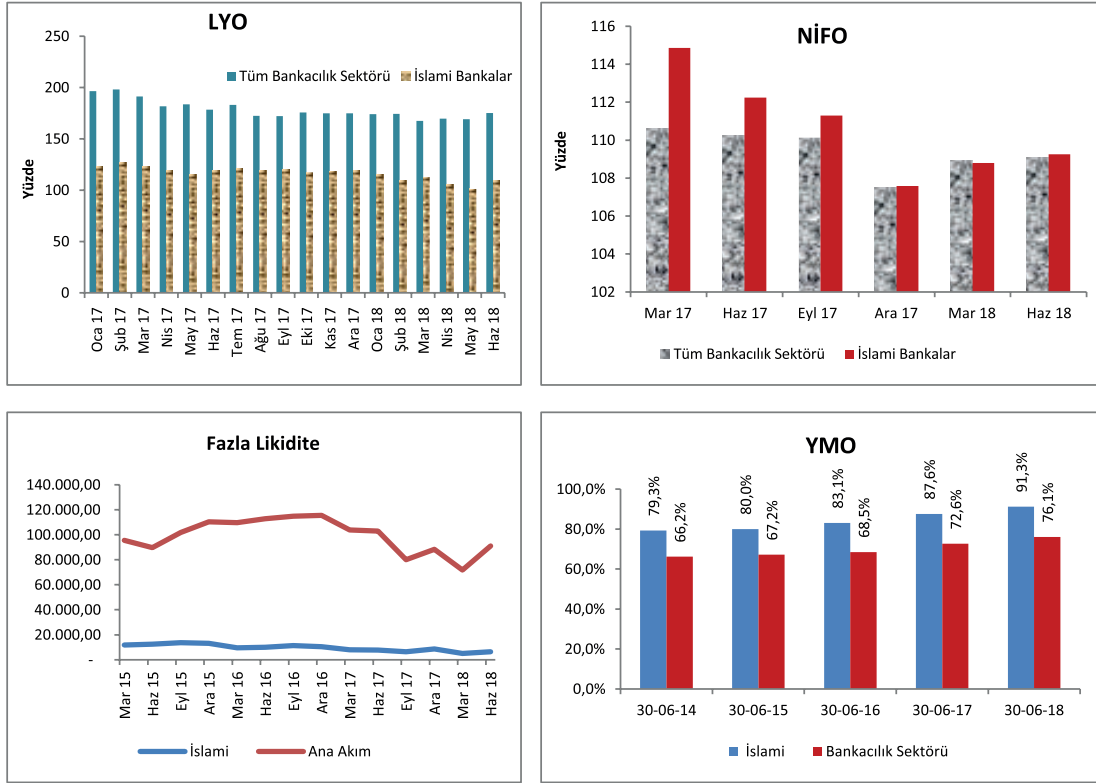

Şekil 17. İslami bankaların kaldıraç oranları MY 2015-2018.

Kaynak: Bangladeş Bankası.

İslami Bankaların Likidite Pozisyonu

İslami bankalar yıllar boyunca yeterli likidite düzeyini koruyagelmışlerdir. Hem Likidite Yeterlik Oranı (LYO) hem de Net İstikrarlı Fonlama Oranı (NİFO), seçilen dönem boyunca BASEL III doğrultusundaki düzenleyici gerekliliklerin üzerinde bir düzeyde tutulmuştur.

Şekil 18. Bangladeş'teki İslami bankaların likidite pozisyonu.

Kaynak: Bangladeş Bankası

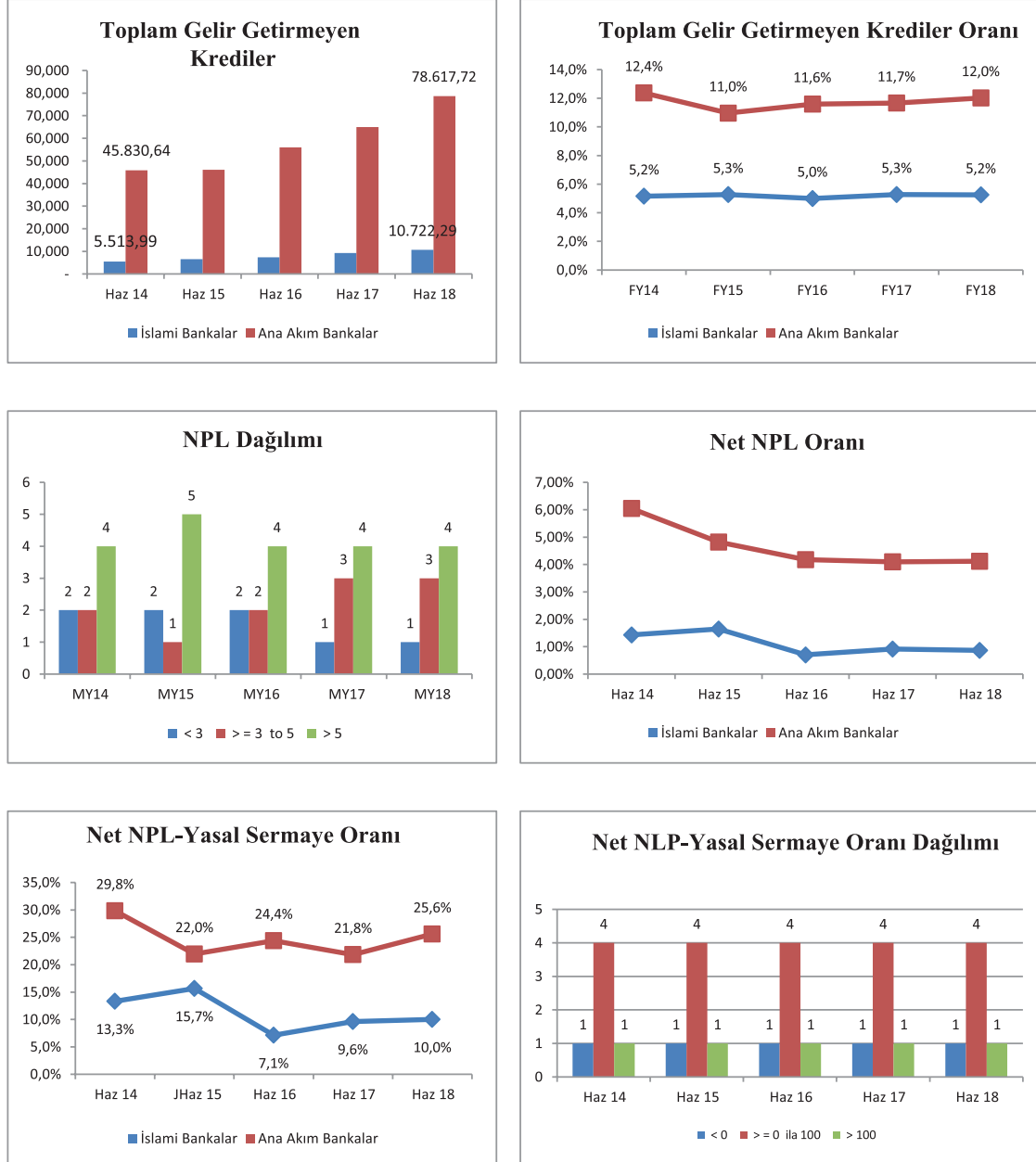
Fazlalık likiditede aşağı yönlü bir eğilim görüldüğü gerçeğine karşın (Şekil 18), İslami bankalarda da ana akım bankalarda da yeterli bir likidite düzeyi korunmaktadır. Yine de, İslami bankaların Yatırım Mevduat Oranı (YMO) giderek artış göstermiş ve güçlü bir yurtiçi talep ve kamu yatırımları tarafından yönlendirilen ve mevduat büyümesini geride bırakan, kredi ve avanslardaki güçlü büyüme dolayısıyla göstergeleri aşmıştır.

Bangladeş'teki İslami Bankaların Performansı

İslami Bankaların Varlık Kalitesi

İslami bankaların gelir getirmeyen yatırımları giderek artmaktadır, ancak ana akım bankalarınki ile karşılaştırıldığında daha düşük bir oranda artmaktadır. Şekil 19, İslami bankaların çoğunun gelir getirmeyen kredi oranlarının, toplam yatırım portföylerinin yüzde 5'i civarında tutulduğunu göstermektedir. Bu oran, eğer faiz endişesi ve belirli özel önlemler dikkate alınsaydı daha da az (yüzde 2'den az) olabilirdi.

Bangladeş'te İslamî Bankacılık ve Finans Alanına Genel Bir Bakış

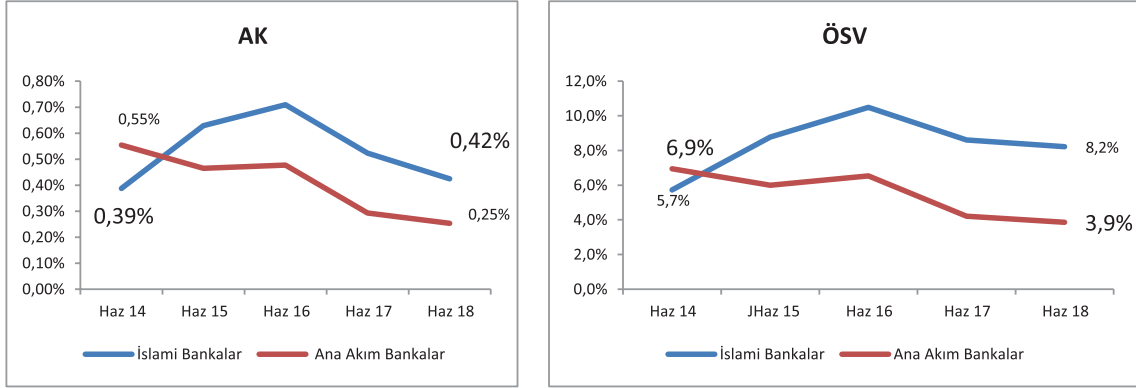
Şekil 19. İslami bankaların varlık kalitesi.

Kaynak: Bangladeş Bankası

Şekil 19, hem İslami hem de ana akım bankaların net gelir getirmeyen kredilerinin yasal sermayeye oranını göstermektedir. İslami bankaların sahip olduğu oran, gelir getirmeyen yatırımların tamamen gözden çıkarılması durumunda bile şu an sermayenin yüzde 10'dan daha düşük bir kısmının gideceğini göstermektedir. Söz konusu oran ana akım bankaların sahip olduğu orandan daha düşüktür; ana akım bankaların sahip olduğu oran yüzde 25,6 olup oldukça yüksektir. Net gelir getirmeyen kredilerin yasal sermayeye oranının dağılımı, gelir getirmeyen kredilerin tamamı bankanın hesap defterinden tamamen çıkarılsa bile, yalnızca bir İslami bankanın ek sermayeye ihtiyaç duyacağına işaret etmektedir.

İslami Bankaların Kârlılığı

İslami bankalar, ana akım muadillerinden daha yüksek bir kârlılığa sahiptir. Şekil 20, İslami bankaların aktif kârlılığının (AK) ve öz-sermaye verimliliğinin (ÖSV), ana akım bankalarinkinden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak hem AK hem de ÖSV, son yıllarda aşağı yönlü bir eğilim içerisinde ve bu durum da Bangladeş'teki bankacılık endüstrisinin daha düşük bir kârlılığa doğru gittiğini göstermektedir.

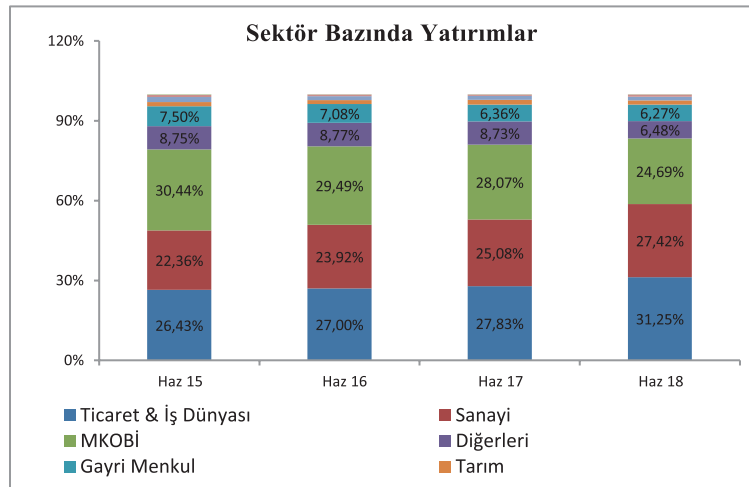

Şekil 20. İslami bankaların karlılık analizi.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Bankacılığın Sektörel Katkısı

Sektörel yatırımlar analiz edildikten sonra, Ticaret & İş Dünyasına (%31,25) yapılan yatırımların, Nisan-Haziran 2018 çeyreği içerisinde tüm sektörler arasında en yüksek payı tuttuğu görülmektedir (Şekil 21) (Bangladesh Bank, 2018a). Sıralamada sonra %27,42'lik bir dilimi kapsayan Sanayi sektörü, MKOBİ (Mikro, Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler, %24,69), diğerleri (%6,49), gayrimenkul (%6,27), tarım (%1,54), ulaşım (%1,39), elektrik, gaz ve su temini (%0,87) ve yoksulluğun giderilmesi (%0,09) gelmektedir.

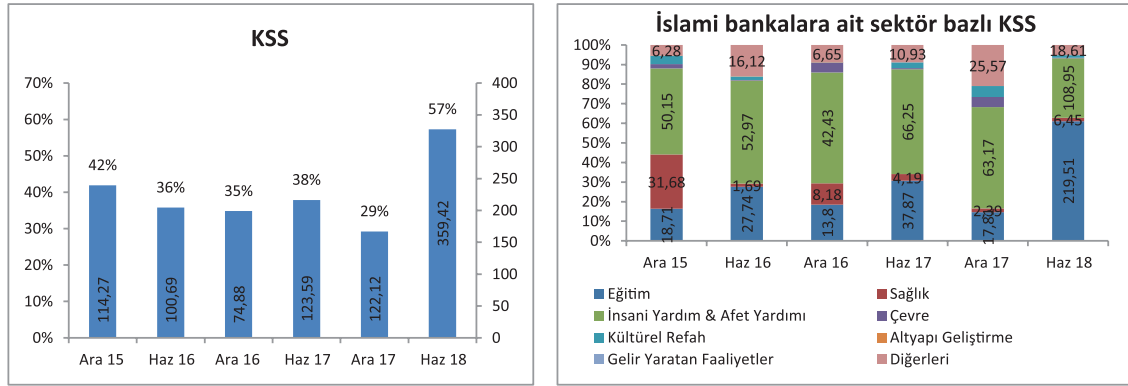
Şekil 21. İslami bankalar tarafından gerçekleştirilen sektör bazında yatırımlar.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Bankacılığın Toplumsal Boyutu

İslami Bankalarda Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Faaliyetleri

İslami bankalar, 22 Aralık 2014 tarihinde Bangladeş Bankasının yayınladığı ilkeler uyarınca, KSS faaliyetleri ile meşgul olagelmıştır. Şekil 22, İslami bankaların, ülkedeki tüm bankacılık endüstrisinin yaptığı toplam KSS harcamalarına yüzde 29 ila 57 arasında bir katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 22. İslami bankaların KSS faaliyetleri, 2015-2018.

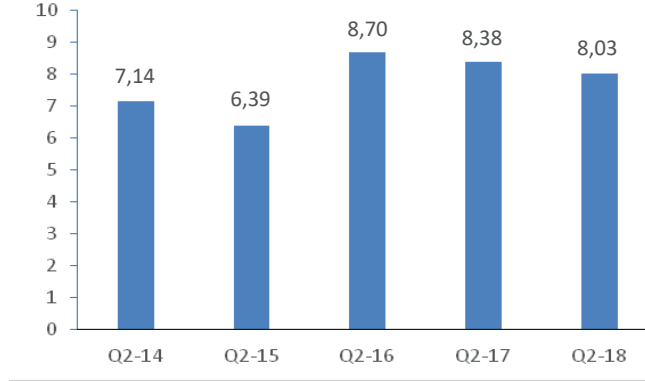
Kaynak: Bangladeş Bankası

Şekil 22 aynı zamanda İslami bankalar tarafından 2015 ila 2018 arasındaki dönem boyunca sektör bazında yapılan KSS harcamalarını da göstermektedir. İslami bankalar KSS fonlarının büyük bir kısmını insani yardım ve afet yardımı ve eğitim için harcamıştır. İnsani yardım ve afet yardımı için harcanan oran yüzde 30,3 ila yüzde 56,7 arasında değişmektedir. Eğitimin payı ise yüzde 14,6 ila yüzde 61,1 arasında değişmiştir (Bangladesh Bank, 2018c).

İslami Bankalarca Gerçekleştirilen Kırsal Finansman (Tarım Alanında Yatırım)

İslami bankalar, tarımsal ve kırsal yatırım programlarına somut katkılarda bulunmuştur. 2018 Haziran'ının sonu itibarı ile İslami bankalarca tarım sektöründe yapılan yatırımlar 8,73 milyar BDT'ye ulaşmıştır ki bu rakam, bankacılık sektörü tarafından yapılan toplam tarımsal kredi ödemelerinin yüzde 2,2'sini teşkil etmektedir. İslami bankaların kırsal finansmana katkısı, önceki yıllarda daha da fazladır (Şekil 23) (Bangladesh Bank, 2018d).

İKAM Ülke Raporları

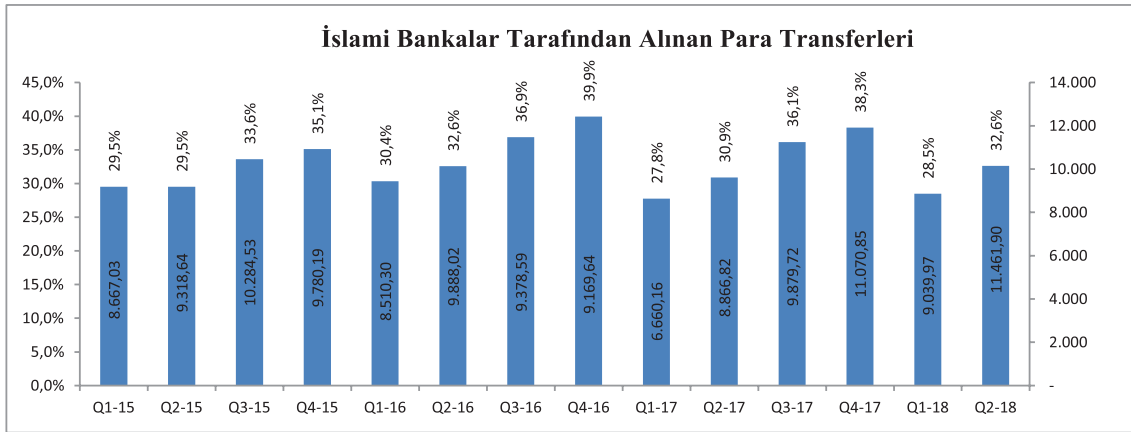

Şekil 23. İslami bankalarca sağlanan tarımsal finansman.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Bankalar Aracılığıyla Para Transfer Hareketleri

Maaşlı çalışanların ülke içine yaptıkları para transferleri, Bangladeş'te hazır giyim (HG) ihracatından sonra en büyük ikinci yabancı döviz kaynağıdır. İslami bankalar, dışarıdan gelen transferlerin yurtiçine iletilmesinde önemli bir yer oynayagelmıştır. Şekil 24, yabancı para transferlerinin son üç yıl boyunca İslami bankalar aracılığıyla ülke içerisine akışını göstermektedir. Ülke içine para transferlerinin yüzde 30 ila 40 arasındaki bir kısmının Bangladeş'te İslami bankalar aracılığıyla gerçekleştirildiği açıkça görülmektedir.

Şekil 24. İslami bankalar aracılığıyla yurt içine para transferleri.

Kaynak: Bangladeş Bankası

İslami Bankaların Dayanıklılığı

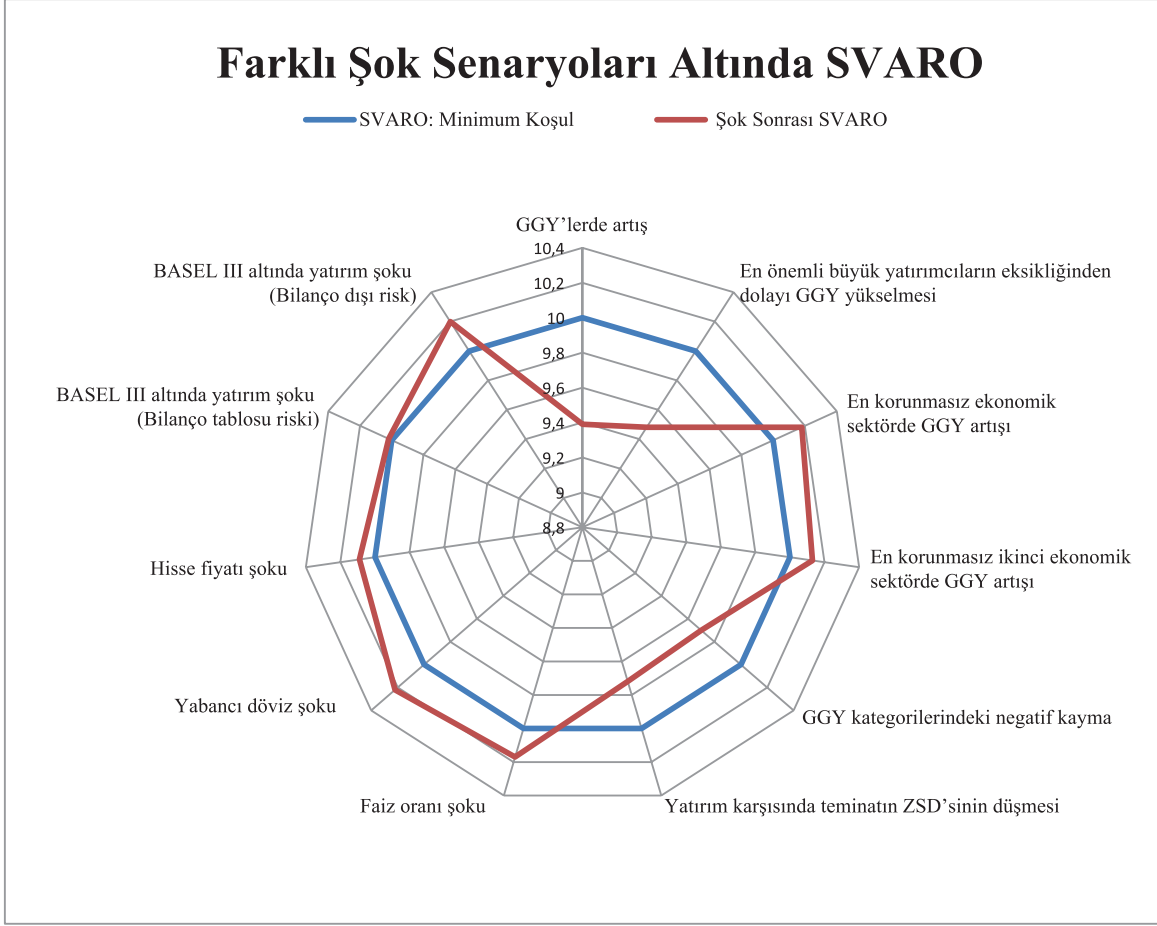
Bangladeş'teki İslami, Şeriat temelli bankaların dayanıklılığını anlamak için, kredi riski, piyasa riski ve likidite riskleri gibi farklı unsurları göz önünde bulunduran çeşitli varsayımsal stres senaryoları altında stres testleri yapılmıştır. Kredi/ yatırım riski kategorisi altında altı senaryo değerlendirmeye alınmıştır. Bunlar, gelir getirmeyen yatırımın (GGY) genel olarak yükselmesi, en önemli büyük yatırımcıların eksikliğinden dolayı GGY yükselmesi, en korunmasız olan ekonomik sektörde GGY

artıřı, en korunmasız ikinci ekonomik sektörde GGY artıřı, GGY kategorilerindeki negatif kaymalar ve teminatın yatırım karřısında zorunlu satıř deęerinin dūřmesi řeklinde sıralanabilir. Piyasa riskinde; faiz oranı řoku, yabancı dōviz řoku, hisse fiyatı řoku ve yatırım řoku dikkate alınmıřtır. Likidite riski için ise, ikili bir deęiřkeni, yani bir finansal kurumun varsayımsal řok senaryosu altında fonlanmıř olan yūkūmlūlūklerini yerine getirip getiremeyeceęi gōz ōnūnde bulundurulmuřtur.

Sermaye – Risk Aęırlıklı Varlıklar Oranı, ōdeme gūcū oranı olarak varsayılmaktadır ve bu da finansal bir kurumun, herhangi bir řokun soęrulmasından sonra karřı koyma becerisinin olup olmadıęını gōstermektedir. Bangladeř'teki bankacılık sektōrū için, ōdeme gūcū oranı merkez bankası tarafından yūzde 10 olarak belirlenmiřtir. Bu nedenle, her bir řok senaryosu dahilinde, řok sonrası Sermaye – Risk Aęırlıklı Varlıklar Oranı (SVARO), SVARO için belirlenmiř olan minimum dūzenleyici kořul ile karřılařtırılmıřtır. řoklar ū dūzeyde dikkate alınmaktadır: dūřūk, orta ve būyūk řoklar. Ancak, orta ve būyūk řoklar, Bangladeř baęlamında ařırı dūzey řoklar olarak varsayılmıřtır. Dolayısıyla, yalnızca kūūk řoklar uygulanmıřtır.

Nisan-Haziran 2018 çeyreęi boyunca, ortalama Sermaye – Risk Aęırlıklı Varlıklar Oranı (SVARO) İřlami bankalar için yūzde sekiz iken, iki İřlami banka, bu dōnem boyunca dūzenlemelerce řart kořulan SVARO dūzeyinin altında kalmıřtır. Ancak, stres testi sonuçları, dōrt farklı yatırım řokunun sonucu olarak İřlami bankacılık kūmesinin ortalama SVARO sonuçlarının dūzenleyici kořulların altına dūřebileceęini gōstermiřtir. Őzellikle GGY'de yūzde ūlūk bir artıř, İřlami bankaları ōdeme gūcū oranının yūzde 0,61 kadar altında bir oranla sermaye yetersizlięine sūrūkleyecektir ve ū İřlami banka minimum SVARO gereklilięini saęlamakta bařarısız hale gelebilecektir. Benzer bir řekilde, her bir İřlami bankadaki en būyūk ū yatırımcının eksiklięi gibi bir durum, dūzenlemelerce belirlenen normdan yūzde 0,52 kadar dūřūk bir oranla sonuçlanacak ařaęı yōnlū bir etki yaratma kapasitesine sahip gibi gōrūnmektedir ki bu durum, yatırım portfōylerinin ōnemli bir kısmının orantısız, būyūk yatırımcılara aęırlık verecek bir řekilde daęıldıęına iřaret etmektedir. GGY'lerin bahsi geçen ōzel hesaplardan standardın altına, standardın altından řūpheliye, řūpheliden kōtū ya da kayba doęru ařaęı yōnlū yūzde 5'lik bir kayma ve teminat deęerindeki yūzde 10'luk bir kayma da benzer bir eęilime sahip gōrūnmektedir, ancak ōngōrūlen etki daha kūūktir. Dięer yandan, en korunmasız ilk ve ikinci sektōrlerde GGY'lerin yūzde ūlūk bir artıřının ōdeme gūcū oranını azaltacak bir etkiye sahip olması pek de olası deęil gibi gōrūnmektedir, ūnkū bu durumda SVARO, istenen yūzde 10'luk dūzeyin gayet ūzerinde kalmaktadır.

Piyasa riskleri arasında BASEL III çerçevesinde faiz oranı řoku, hisse fiyatı řoku ve yatırım řokunun ōnemli bir etki yaratması olasıdır. Ancak, tekil olarak İřlami bankalar ve bir kūme olarak İřlami bankalar, yabancı dōviz řoku da dahil olmak ūzere her tūrlū piyasa řoku karřısında dayanıklı gōrūnmektedir. Likidite riskleri açısından, çalıřma dahilinde bir bankanın bir çeyrek için ortalama fon çekilme dūzeyine ek olarak, her bir çalıřma gūnūnde bankadan yūzde 2 oranında fazladan fon çekildięini varsaydıık ve bu durumda bir bankanın likidite durumunun, art arda 5 gūn boyunca mūřterilerine yōnelik yūkūmlūlūklerini yerine getirecek bir durumda olup olmadıęını bulmaya alıřtıık. Sonuçlara gōre incelemeye alınan İřlami bankaların hepsi, bu tūr bir řok karřısında karřı koyacak bir gūce sahiptir.

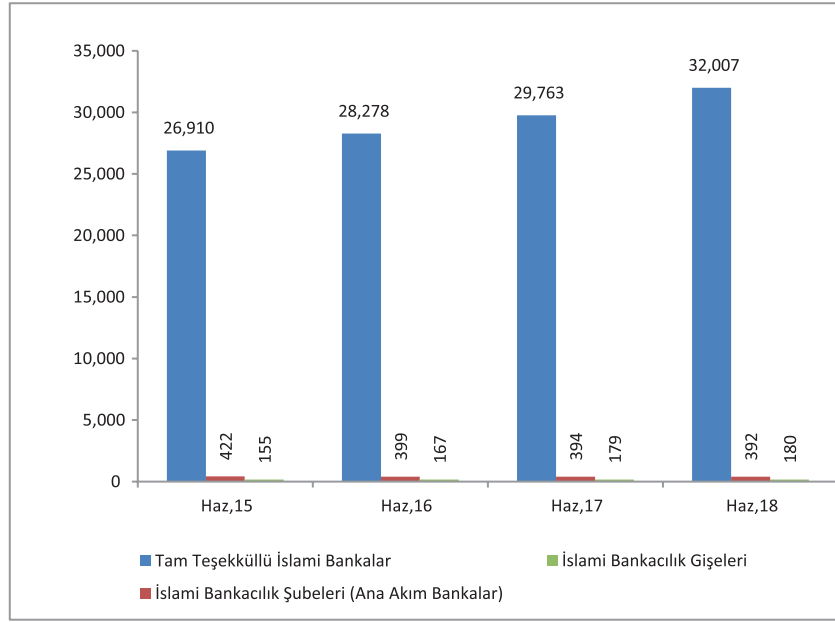
Şekil 25. İslami bankaların dayanıklılık durumu.

Kaynak: Bangladeş Bankası

Beşeri Sermaye Gelişimi ve Eğitim Faaliyetleri

Çalışanların kapasite gelişimi, Bangladeş'teki İslami bankaların ve finansal kurumların birincil hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bankalar, yollarına çıkabilecek sorunlarla baş edebilmek için yetkin insan kaynakları geliştiregelmişlerdir. Bankalar hâlihazırda mükemmel akademik ve mesleki arka plana sahip en becerili ve bilgili insanları seçebilmek için rekabete dayalı ve adil bir işe alım sistemini uygulamaktadır. Bu esnada, sekiz İslami bankanın hepsi, İslami bankacılık ve finans, uluslararası bankacılık düzenlemeleri ve risk yönetimi vb. konularda eğitimler düzenleyerek çalışanlarının kapasitesini geliştirmek için eğitim kurumları ya da akademiler kurmuştur. Bankalar aynı zamanda çalışanlarını, bankacılık ve finans hakkında ileri düzey bilgiler edinebilmeleri için denizaşırı ülkelere göndermişlerdir. Eğitim almalarını (hem yurtiçi hem yurtdışında) kolaylaştırmanın yanı sıra, bazı İslami bankalar derinlemesine araştırma yapmak ve yenilikler gerçekleştirmek amacıyla araştırma akademileri kurmuştur. Örneğin, Islamic Bank Bangladesh Limited (IBBL), Exim Bank Ltd. ve Al-Arafah İslami Bank Limited (AIBL), sürekli araştırmalar ve İslami, Şariat temelli bankacılık ürün ve hizmetlerinde yenilikler için araştırma akademileri kurmuştur.

Şekil 26, 2015-2018 yılları arasında tam teşekküllü İslami bankalarda ve ana akım bankaların İslami bankacılık gişelerinde istihdamın arttığını ortaya koymaktadır. Ancak, ana akım bankaların İslami bankacılık şubelerinde insan gücü aynı dönem boyunca hafifçe azalmıştır. Bu tür bir azalma için olası nedenlerden biri, bankacılık hizmetlerinde daha az insan gücüne ihtiyaç duyulmasına neden olan BİT temelli teknolojilerin uygulanması olabilir. Ayrıca, müşteriler ana akım bankaların İslami şubelerinden tam teşekküllü İslami bankaları tercih etmiş olabilir ve dolayısıyla, ana akım bankalar İslami bankacılık şubelerinde daha az insan gücüne ihtiyaç duymuş olabilir. Diğer bir neden ise, ana akım bankaların maliyet azaltmak amacıyla İslami bankacılık faaliyetlerine şubeler yerine gişeler üzerinden devam etmesi olabilir.

Şekil 26. Bangladeş'teki İslami bankacılık sektöründe istihdam eğilimleri.

Kaynak: Bangladeş Bankası

2017 yılında, Bangladeş'teki İslami bankalar tarafından çok sayıda eğitim programı, seminer ve atölye gerçekleştirilmiştir. IBL, yalnızca 2017 yılı içerisinde bünyesindeki eğitim ve araştırma akademisinde (IBTRA) düzenlediği 2.967 eğitim programı ile toplamda 166.319 çalışanını eğitmiştir. Benzer bir şekilde, AIBL de kendi eğitim ve araştırma enstitüsü dâhilinde düzenlediği 164 eğitim kursu ile 404 kişiyi eğitmiştir. Ayrıca, bu banka aynı dönemde 32 çalışanını ülke dışına göndermiştir. Exim Bank Ltd., 2017 yılında Exim Bank Eğitim ve Araştırma Akademisi (Exim Bank Training and Research Academy, EBTRA) bünyesinde 22 kurs yürütmüş ve 262 konferans ve atölye düzenlemiş ve 284 çalışanını eğitmişti. Social Islamic Bank Limited (SIBL), 16 kurs ve 30 atölye düzenlemiş ve bunlara 2.042 çalışanı katılmıştır. Benzer bir şekilde, 2017 yılında Shahjalal Islamic Bank Limited 4.926 çalışanını, First Security Islamic Bank Limited 1.241 çalışanını ve Union Bank Limited ise 973 çalışanını ve yetkilisini eğitmiştir. Ayrıca, ICB Islamic Bank Limited (ICBIBL), Şer'i Denetim Komitesi'nin üyeleri, İslami ilkeler hakkında önde gelen düşünürler ve müşterileri için 2017 yılında çeşitli Şer'i meseleleri konu alan tartışmalar ve toplantılar düzenlemiştir (AIB, 2017; EBL, 2017; FISBL, 2017; IBL, 2017; ICBIBL, 2017; SIBL, 2017; UBL, 2017).

İslami bankaların ve ana akım bankaların İslami bankacılık şubelerinin ve gişelerinin çalışanları, Bangladeş Banka Yönetimi Enstitüsü (Bangladesh Institute of Bank Management) ve Bangladeş Bankası Eğitim Akademisi (Bangladesh Bank Training Academy, BBTA) tarafından düzenlenen eğitim programlarında rol almaktadır. Ayrıca, bankalar artık mesleki eğitimi desteklemekte ve tanımaktadır; Bangladeş'teki İslami bankalarda giderek artan sayıda profesyonel uzmanlar çalışmaktadır; örneğin, Islamic Bank Bangladesh Limited'te çalışan 200'den fazla Sertifikalı Belgeli Kredi Uzmanı (Certified Documentary Credit Specialist, CDCS), 4 Sertifikalı Talep Güvencesi Uzmanı (Certified Specialist on Demand Guarantee, CSDG), 3 Sertifikalı Bilişim Sistemi Denetçisi (Certified Information System Auditor, CISA) ve 2 Sertifikalı Kara Para Aklamayı Önleme Uzmanı (Certified Anti-Money Laundering Specialist, CAMS) vardır. Al-Arafah İslami Bank bünyesinde de 51 CDCS sahibi çalışmaktadır.

Öğrenim, Araştırma ve Yayınlar

Bangladeş'teki farklı üniversiteler ve kurumlar halihazırda lisans ve lisansüstü düzeylerde İslami iktisat, bankacılık ve finans dersleri vermektedir. Ancak, öğrenim kurumlarının hiçbiri İslami iktisat ve finans alanında bir lisans derecesi ve/veya uzmanlık alanı sunmamaktadır. Islamic Bank Eğitim ve Araştırma Akademisi, 2001 yılından beri 'İslami Bankacılık Diploması' adı altında bir sertifika programı sunmaktadır. Hem devlet üniversitelerinin hem de özel üniversitelerin çoğu, İslami iktisat ve finans ve/veya İslami bankacılık ve finans alanında lisansüstü düzeyde dersler sunmaktadır. Dakka Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, İslam iktisadı, bankacılık ve sigortacılık üzerine hem lisans hem de lisansüstü düzeyde dersler sunmaktadır. İslam iktisadı, bankacılık ve finans üzerine dersler veren diğer önde gelen devlet üniversitelerinden ve özel üniversitelerden bazıları Jahangirnagar Üniversitesi, Rajshahi Üniversitesi, Chittagong Üniversitesi, Bangladeş İslam Üniversitesi, Khulna Üniversitesi, Cumilla Üniversitesi, Uluslararası Chittagong İslam Üniversitesi, East West Üniversitesi, Uluslararası Amerikan Üniversitesi - Bangladeş (AIUB), Uluslararası Manarat Üniversitesi, South East Üniversitesi, Uluslararası Daffodil Üniversitesi ve City Üniversitesi'dir. Bu üniversitelerin yanı sıra, Bangladeş Banka Yönetimi Enstitüsü (BIBM), Bangladeş Bankası Eğitim Akademisi (BBTA) ve Islamic Bank Eğitim ve Araştırma Akademisi gibi farklı araştırma ve eğitim enstitüleri/akademileri de İslam iktisadı, finans ve bankacılığı alanlarında dersler vermektedir.

Bangladeş'te özellikle İslami iktisat ve finans alanında araştırma sonuçlarının yayınlanmasına adanmış akademik dergiler ve süreli yayınlar son derece yetersizdir. Islamic Bank Eğitim ve Araştırma Akademisi 2005 yılından beri her çeyrekte bir 'Journal of Islamic Economics, Banking and Finance' (İslami İktisat, Bankacılık ve Finans) isimli dergisini yayınlamaktadır. Bu dergi, Bangladeş'te İslam iktisadı ve finansı alanında yayın yapan tam teşekküllü tek dergidir. Ancak, İslami iktisat, bankacılık ve finans alanında yazılan araştırma makaleleri düzenli olarak farklı üniversite ve kurumların hakemli dergilerinde yayınlanmaktadır. Bunlardan bazıları, Bank Parikrama (Bangladeş Banka Yönetimi Enstitüsü), Journal of the Institute of Bankers' Bangladeş (Bangladeş Bankacıları Enstitüsü Dergisi) (IBB), BBTA Journal: Thoughts on Banking and Finance (BBTA Dergisi: Bankacılık ve Finans Üzerine Düşünceler) (Bangladeş Bankası Eğitim Akademisi) ve benzerleridir. Ayrıca Bangladeş Bankası da 'Bangladeş'te İslami Bankacılığın Gelişimi' üzerine üç aylık raporlar yayınlanmaktadır.

Sonuç

Bangladeş, dünyadaki en fazla Mşlman sayısına sahip dördüncü ülkedir. Ancak, bölgesel payı cesaret verici görünmekle birlikte, küresel İşlami bankacılık varlıklarındaki payı nispeten düşük görünmektedir. lke içindeki gelişmeler göz önüne bulundurulduğunda, İşlami bankaların varlıkları yıllar içerisinde artarak, bankacılık sektörünün toplam varlıklarının neredeyse beşte birini ele geçirmiştir. İşlami BDFK'ların pazar payı marjinal bölgede kalmaya devam etmektedir. Her ne kadar İşlami sigortacılık şirketleri faaliyetlerine ancak 1990lı yıllarda başlamış olsalar da, pazar payları oldukça görünür durumdadır. Mudaraba vadeli mevduatlar, İşlami bankaların toplam mevduatlarının önemli bir kısmını oluştururken; bu bankalara uzun vadeli yatırımlarını finanse etme ve likidite şoklarına karşı dayanıklılıklarını arttırmada yardımcı olmaktadır. İşlami bankaların düşük Risk Ağırlıklı Varlık Yoğunluk oranı, onların ana akım muadillerine kıyasen dış kaynaklı şoklara karşı daha az kırılgan olduklarına işaret etmektedir. Çalışma dönemi boyunca, hem Likidite Yeterlik oranı hem de Net İstikrarlı Fonlama oranı, yüzde 100'n üzerinde kalmıştır ve bu da onların bankacılık sektöründeki bir likidite şokuna karşı sağlamlıklarına ve karşı koyma glerine işaret etmektedir. Hem toplam hem de gelir getirmeyen yatırımları (kredi), ana akım muadillerinden kayda değer düzeyde daha düşüktür. Ayrıca, İşlami bankaların hem Aktif Karlılık hem de z Sermaye Karlılık oranları, ana akım bankalarla karşılaştırıldığında kayda değer düzeyde daha yüksektir. İşlami bankalar KSS fonlarının büyük bir kısmını iki alanda harcamaktadır: insani yardım ve afet yardımı. Ancak harcanan miktar bankadan bankaya büyük oranda değişiklik göstermektedir. Yurt içine yapılan para transferlerinin büyük bir kısmı yurtdışı şubeler aracılığıyla ve yurtdışındaki diğer bankalar ve finansal kurumlar ile yapılan para çekme anlaşmaları üzerinden gerçekleştirilmektedir. Çeşitli varsayımsal çok senaryoları göz önüne alındığında, İşlami bankalar yatırım şokları karşısında kırılgan bir tablo çizerken, likidite ve piyasa riskleri karşısında dayanıklı görünmektedir. Ancak, Banka Dışı İşlami Finans Kurumları, İşlami Sigortacılık şirketleri ve Sermaye Piyasası için etkili şeriat temelli düzenlemelerin hayata geçirilmesi, bu kurumlara daha fazla disiplin getirerek İşlami finansa yönelik kamusal algıyı netleştirecek ve İşlami Finans Piyasası içerisindeki farklı kesimler arasında finansal işlemleri hızlandırarak İşlami finans piyasasının gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu tür bir gelişme yüksek ihtimalle, ülkenin optimal istihdam oranı ve GSYHİ büyümesi için bir ön koşul olan rekabetçi bir sağlıklı bankacılık ortamı yaratacaktır.

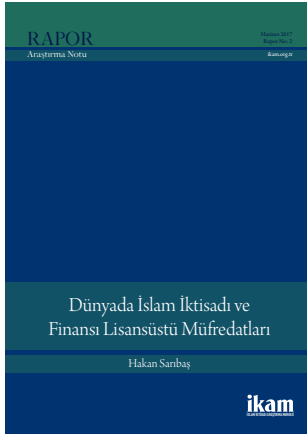
Kaynakça

- Al-Arafah Islami Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Al-Arafah Islami Bank Limited.
- Bangladesh Bank (2018a). *Developments of Islamic Banking in Bangladesh*. Dakka: Bangladesh Bank.
- Bangladesh Bank (2018b). *Quarterly Analysis on Capital Market Development in Bangladesh*. Dakka: Bangladesh Bank.
- Bangladesh Bank (2018c). *CSR reports of Banks and FIs*. Dakka: Bangladesh Bank.
- Bangladesh Bank (2018d). *Monthly Report on Agricultural and Rural Finance*. Dakka: Bangladesh Bank.
- Bangladesh Bureau of Statistics (2018). *National Income Accounting*. Dakka: Government of Bangladesh.
- Bangladesh Insurance Association (2017). *Annual Report*. Dakka: Bangladesh Insurance Association.
- Exim Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Exim Bank Limited.
- First Security Islami Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: First Security Islami Bank Limited.
- Islami Bank Bangladesh Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Islami Bank Bangladesh Limited.
- ICB Islamic Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: ICB Islamic Bank Limited.
- Islamic Financial Services Board (2018). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Islamic Financial Services Board (2017). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Islamic Financial Services Board (2016). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Islamic Financial Services Board (2015). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Islamic Financial Services Board (2014). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Islamic Financial Services Board (2013). *Islamic Financial Services Industry Stability Report*. Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board.
- Shahjalal Islami Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Shahjalal Islami Bank Limited.
- Shahjalal Islami Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Social Islami Bank Limited.
- Union Bank Limited (2017). *Annual Report*. Dakka: Union Bank Limited.

Daha Önce Yayımlanan Raporlar

Türkiye’de İslam İktisadı ve Finansı Lisansüstü Programları Müfredatı

Bu raporun temel amacı, yurt dışı örnekleri çok daha önce ortaya çıkmış olan İslam ekonomisi ve finansı eğitimine dair Türkiye’deki mevcut lisansüstü programların müfredatının incelenmesi, karşılaştırılması ve eksiklerin ortaya konup çözüm önerilerinin sunulmasına yöneliktir. Bu amacı gerçekleştirirken söz konusu eğitimi veren üç üniversiteden (İstanbul Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi) konuya dair elde edilen belge ve bilgiler temel alınmıştır. Eldeki veriler ışığında tablo ve grafik yoluyla kantitatif bir yöntem takip edilip tanımlayıcı sonuçlar ortaya konmuştur. Ardından, bu tanımlayıcı sonuçlar yardımıyla karşılaştırma ve eleştirel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Son olarak, raporun nihai sonuçları özetlenmiştir.

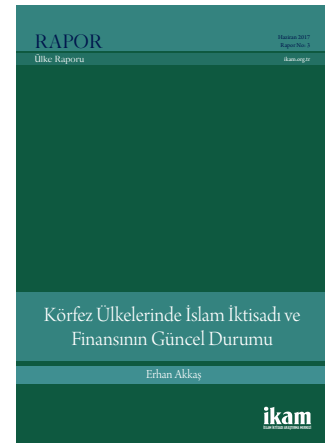

Dünyada İslam İktisadı ve Finansı Lisansüstü Müfredatları

İslam ülkelerinin ve az gelişmiş ülkelerin milli gelirleri yıllar içerisinde artmasına rağmen nispi ekonomik durumlarının düzelmediği görülmektedir. Bu ülkelerin üniversitelerinde hâkim olan iktisat programının araştırmaları ve politika önerileri, karşılaşılan iktisadi meseleye çözüm üretememiştir. İslam ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasından kısa bir süre sonra İslam iktisadının nazarisi ve tatbikatı gelişmeye başlamıştır. Bunun neticesinde üniversitelerde İslam iktisadı ve finansı lisansüstü programları açılmaya başlamıştır. Bu makalemizde, dünyadaki İslam iktisadı ve finansı lisansüstü müfredatlarında görülen ana eğilimleri tespit etmeye çalışılmış ve bu eğilimlerin genel bir değerlendirmesini yapılmıştır.

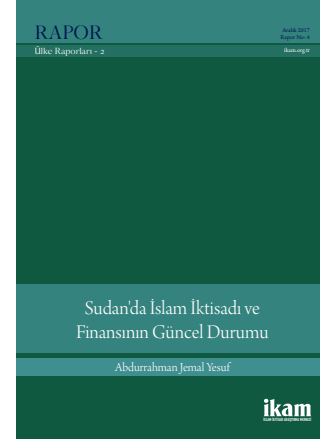
Körfez Ülkelerinde İslam İktisadı ve Finansının Güncel Durumu

Bu rapor, KİK ülkelerinde İslamî ekonomi ve finansın gelişimini incelemektedir. Rapor, analizini İslamî ekonomi ve finansın ortaya çıktığı bağlam dâhilinde sunmakta, bölgesel ve küresel finans piyasalarında İslam finansının, eğitim, uygulamalar, ve kurumlar bakımından bir kurum olarak nasıl bir gelişim gösterdiğini açıklamaktadır. Bu çalışma, KİK ülkelerinde İslamî finansın gelişimine katkıda bulunan olan beş ana faktörü kapsamaktadır. Bunlar; araştırma, kurumlar, uygulamalar, finansal derinleşme ve eğitim. Rapor ayrıca İslamî finansın gelişimi için hem bankacılık sektöründe hem de KİK ülkelerindeki İslamî finans eğitimi bakımından bir arka plan sağlamaktadır. Analiz; Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’ne özel referanslarla KİK bağlamına odaklanacaktır.

Sudan'da İslam İktisadı ve Finansının Güncel Durumu

Bu raporun temel amacı, Sudan'daki İslam finans endüstrisinin gelişimi ve mevcut durumu hakkında kısa ve önemli bilgiler sunmaktır. Sudan İslam Finansı'nın tarihi 1977'lere, ilk İslamî banka olan Faisal İslam Bankası'nın kurulmasına dayanmaktadır ve bu sebeple günümüzdeki Sudan'ın tam teşekküllü bir İslamî finans sistemi vardır. Bu sistem, Sudan Merkez Bankası (CBoS) ile Sigorta Denetleme Kurumu'nun (ISA) altında toplanan bankaları, tekâfül şirketleri ve mikrofinans kuruluşları gibi aktörleri içermektedir, bu nedenle raporda İslami bankacılık, tekâfül ve borsa ile ilgili bilgilere yer verilirken, ek olarak İslamî mikrofinans kurumlarının sosyo ekonomik gelişmelerdeki rolü ve mevcut durumları vurgulanmaktadır. Zekâtın sistemi ve yapılarını, gelecekteki büyüme potansiyeli ve mevcut durumunu içerir. Ülkede yürütülmekte olan finansal faaliyetler Şer'i denetimden geçmektedir ve raporda ayrıca Şer'i hukukun İslam finansın alt bileşenleri içindeki rolü gösterilmektedir.

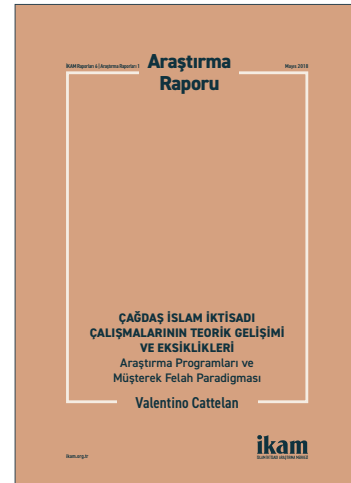

Endonezya'da İslam İktisadının Günümüzdeki Durumu

Endonezya'nın bazı bölgelerinde Uygulanabilir İslam iktisadı sistemleri, sömürgecilik dönemlerinde yok olmuş durumdaydı. Fakat 1945 yılında kazanılan bağımsızlık ve İslam dünyasında modern ekonomiyi İslamî ilkelerle yeniden yapılandırma konusunda ortaya çıkan küresel bilinç, 1970 ve 1980'li yıllarda Endonezya'daki Müslüman âlemini, ekonomik ve finansal kurum ve kuruluşları, İslamî öğretileri esas alarak yeniden yapılandırmak konusunda etkiledi. Endonezyalı yetkililer 1980 ve 1990 yıllarında İslam iktisadı ve finansının ilk ortaya çıkışı süresince oldukça pasif olsa da sonradan daha aktif bir rol alıp bir yol haritası kurarak strateji ve politika işbirlikleri konusunda yasal ve düzenleyici çerçevede adımlar atarak İslam iktisadı endüstrisinin potansiyellerinden faydalanıp endüstriyi geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu rapor, İslam iktisadının bankacılık ve finans, zekât, vakıf, eğitim, araştırma, yayıncılık gibi farklı boyutlardaki uygulamalarının gelişimini incelemektedir. Konu, Endonezya'da gelişmekte olan İslam iktisadının tarihi, anlatıları, akımları, kurumları, araştırmaları ve politikaları gibi farklı açılardan ele alınmaktadır.

Çağdaş İslam İktisadı Çalışmalarının Teorik Gelişimi ve Eksiklikleri

Bu rapor 1960-1970'lerden bu yana çağdaş İslam iktisadının gelişimini, beşeriyetin iktisadi sorunlarına İslam dinini temel alan çözümler bulmayı gaye edinen ortak araştırmalar girişimi olarak tarif etmektedir. Son yıllarda bu bilim dalı altında yapılan geniş çaplı araştırma programlarına değinen bu rapor, İslam iktisadı epistemolojisinin tutarlılığını değerlendirmektedir. Daha özelde bir yandan İslam'da ahlâki ekonominin temellerini eleştirel bir gözle ele alırken diğer yandan İslam'ın tevhid anlayışından alınan ortak felah paradigmasıyla daha tutarlı bir metodoloji oluşturulup oluşturulamayacağını tartışmaktadır. Ortak felah paradigması, konvansiyonel kapitalizmin kıtlık, taksim ve rekabet esaslarının yerine bereket, dağılım ve iş birliği aksiyomlarını koymaktadır.

İslam İktisadı ve Finansı Sahasında Çalışma Yapan Dergi ve Yayınları Üzeri Bir Değerlendirme

Bu rapor; akademik dergilere hâlihazırdaki araştırma merkezlerine ve yayınevlerine odaklanarak özellikle son yirmi-otuz yıl içerisindeki İslam iktisadı ve finansı disiplini ortaya çıkan araştırma hacmini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, İslam iktisadı, bankacılık ve finans üzerine yayımlanan muhtemel tüm dergiler hakkında detaylı bilgi içeren ilk geniş kapsamlı iş olmuştur. Araştırma sonucunda bu disiplin içinde yayınlanan dergilerin sayısının toplamda yaklaşık olarak 732 olduğu saptanmış ve bu sayının önceki tüm araştırmalarda bildirilen sayıdan oldukça fazla olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca listelenen dergilerin her biri için yayın dilleri, yayın yılı ve yayın sıklığı detaylandırılmaya çalışılmıştır. Bu dergilerin coğrafi dağılımı ve indekslenmesi de okuyucuların ilgisini çekecektir. Bu raporun hem genel okuyucular için bilgi verici bir kaynak hem de araştırmacıların ileriye dönük araştırmalarını yayınlamak için uygun dergileri bulmalarına yardımcı olacak faydalı bir rehber olmasını temenni ediyoruz.

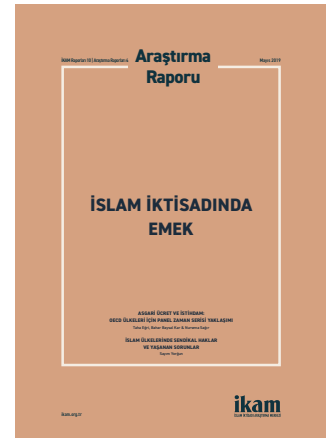
Doğu Afrika'da İslam İktisadı ve Finansının Tarihi ve Gelişimi

Bu çalışma, Doğu Afrika'nın İslam iktisadını ve finansını benimsemek adına çıktığı yolculuğun izini sürmektedir. Çalışma, incelenen dört ülkeden her biri için bir İslam iktisadı ve finansı tarihine, İslami finansal kurumların ve ana akım sektöre nazaran durumlarına, İslami finans eğitimi ve araştırma faaliyetlerinin durumuna ve zekât ve vakıf sektörlerinin önemli noktalarına dair irdelemeler sunmaktadır. Genel olarak, bu bölgedeki İslam iktisadı ve finansı, başlıca İslami bankacılık sektörü üzerinden görülmektedir. Çalışma, bölgedeki İslam iktisadı ve finansının temel etkenlerini saptamaktadır. Bu etkenlere önemli ölçüde kalabalık bir Müslüman nüfus ve etik yatırım fırsatları için gösterilen talep de dâhildir. Diğer yandan bazı ülkelerde destekleyici yasal bir çerçevenin olmaması, kalifiye insan kaynaklarının eksikliği, şeri esaslara uyulmaması ve daha baskın olan ana akım sektörün getirdiği katı rekabet gibi zorluklar da mevcuttur. Bu rapor, belirlenen ortak özelliklere dayalı karşılaştırmalı bir analiz yapmaktadır. Araştırmalar, her ülkenin bir ya da iki alanda diğerlerine göre avantajlı durumda olduğunu göstermektedir.

İslam İktisadında Emek

Rapor iki bölümden oluşuyor. "Asgari Ücret ve İstihdam: OECD Ülkeleri İçin Panel Zaman Serisi Yaklaşımı" başlıklı ilk bölümde Taha Eğri, OECD ülkelerinde asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisini analiz ediyor. Çalışmada 1997-2017 dönemi için panel zaman serisi yöntemiyle gerçekleştirilen analizlerde hem model hem de ülke düzeyinde katsayılar tespit ediliyor. Klasik iktisadi düşüncenin piyasa şartları altında belirlenmesi gerektiğini iddia ettiği ücretin zaman içerisinde emek kesimini aşırı yoksullaştırdığının görülmesiyle asgari ücret uygulamaları farklı ülkelerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak asgari ücret uygulamalarının piyasa üzerine ne tür etkileri olacağı hakkındaki tartışmalar ise hâlen devam etmektedir. Çalışma bu tartışmaların yanı sıra farklı ekonomik anlayışların asgari ücrete bakışını değerlendiriyor. Rapordaki ikinci çalışma ise "İslam Ülkelerinde Sendikal Haklar ve Yaşanan Sorunlar" başlığını taşıyor. Sayın Yörğün tarafından hazırlanan çalışmada İslam dünyasındaki sendikal haklar ve bu haklarla ilgili uygulamalar inceleniyor. İşçi-İşveren ilişkileri söz konusu olduğunda, çalışanların işverenle eşit olmadığı ve hukuki olarak eşitliğe sahip olsa da, her zaman sınırlı fırsatlara sahip oldukları ve hatta fırsatların yokluğu nedeniyle işverenlerin şartlarını kabul ettikleri bir gerçektir. Bu nedenle sendikal haklar; ekonomiyi bozan, gelişmeyi engelleyen, çatışma yaratan haklar değildir. Sendikal haklar; işyerinde barışı sağlayan, sosyal adaletin gerçekleşmesine yardım eden, adil gelir bölüşümüne fırsat veren, iktisadi ve sosyal dengeyi sağlayan haklardır.

ikam

İSLAM İKTİSADİ ARAŞTIRMA MERKEZİ

📍 Halk cad. Türbe Kapısı sok. No:13 Üsküdar İstanbul

🌐 ikam.org.tr @ bilgi@ikam.org.tr [f ikamorgtr](https://www.facebook.com/ikamorgtr) [t ikamorgtr](https://www.twitter.com/ikamorgtr)